

Chránené územia SLOVENSKA 71 2007

Odborno-metodický a informačný časopis Štátnej ochrany prírody SR

**Uzávierka príspevkov
do časopisu
Chránené územia Slovenska
č. 72 je**

31. mája 2007

**Príspevky posielajte na
adresu:**

chus@sopsr.sk

- **Chránené územia Slovenska** – štvrtročný odborný-metodický a informačný časopis Štátnej ochrany prírody SR
- **Vydáva:** Štátna ochrana prírody SR v Banskej Bystrici
- **Zodpovedný redaktor:** RNDr. K. Králiková
- **Redakčná rada:**
Mgr. K. Sujová, PhD., Ing. M. Krištof, Ing. B. Faško, Ing. J. Burkovský, Ing. Ivana Havranová, Ing. Matej Schwarz, Ing. V. Ihringová
- **Jazyková korektúra:** Mgr. Olga Majerová
- **Adresa redakcie:**
Štátna ochrana prírody SR, P. O. Box 5, Lazovná 10, 974 01 Banská Bystrica, (tel: 048/471 3620, fax: 048/4155 027)
- **E - mail:** chus@sopsr.sk
- **Tlač:** Pedagogická spoločnosť J. A. Komenského, Banská Bystrica
- **Náklad:** 2 000 výtlačkov
- **Registračné číslo:** 1428/96

Nevyžiadané príspevky nevraciam!

ISSN 1335-1737

Inštrukcie pre autorov

- Príspevky posielajte elektronickou poštou alebo na diskete v textovom editore MS Word.
- Maximálny rozsah príspevku je 11 000 znakov vrátane medzier.
- Ak sú súčasťou príspevku tabuľky, primerane znížte počet znakov textu.
- K článku priložte kvalitné fotografie, resp. naskenované fotografie v minimálnom rozlíšení 300 dpi.
- Každú naskenovanú fotografiu uložte do samostatného súboru (jpg, tif, bmp...).
- K fotografiám, resp. obrazovým prílohám uveďte komentár a meno autora.
- Situačné náčrty, ilustrácie, mapky dodávajte narysované tušom na bielom papieri, popisy a legendy v mapách nepíšte na originál, ale len na kópiu.
- Maximálny formát mapiek a náčrtov je A4, používajte kilometrovú mierku, nie číselnú (veľkosť obrázkov sa nezachováva). Mapy vytvorené v ArcView vyexportujte do formátov tif, jpg,... v minimálnom rozlíšení 300 dpi.
- Tabuľky tvorte výlučne pomocou tabulátorov (prípadne aj s funkciou tabuľka) v textovom editore MS Word alebo v programe Excel. Polia bez hodnoty nenechávajte prázdne, ale prázdne polia nahraďte pomlčkou.
- Latinské mená taxónov píšete kurzívou.
- Mená autorov píšete kapitálkami.
- Literatúru v texte citujte podľa vzoru: "...boli zistené aj v kostole v Turanoch (OBUCH, KADLEČÍK 1997, VAVROVÁ 1998)..."
- Literatúru v zozname literatúry uvádzajte podľa vzoru: OBUCH, J., KADLEČÍK, J., 1997: Letný výskyt netopierov v podkrovných priestoroch v oblasti NP Malá Fatra. Vespertilio, 3: s. 131-134.
- Nadpisy nepíšte veľkými písmenami, nepodčiarkujte ich, nepoužívajte v nadpisoch medzery medzi písmenami.
- Na konci príspevku uveďte meno a priezvisko autora, titul a pracovisko.

Obsah

Prehľad osobitne chránených častí prírody a krajiny Slovenskej republiky (SMOPAJ, LIPTOVSKÝ MIKULÁŠ)	2	Prehľad chránených stromov Slovenska podľa okresov a krajov evidovaných v štátnom zozname k 31. 12. 2006 (M. KRIŠTOF).....	33
Súčasná organizačná štruktúra ŠOP SR (REDAKCIA)	4	Od génov po genofond (P. URBAN)	34
Realizácia opatrení proti šíreniu podkôrneho hmyzu v ochranných pásmach chránených území s piatym stupňom ochrany v roku 2006 (P. MATHÉ, L. MIKA).....	7	Mysli globálne – konaj lokálne (M. HREŠOVÁ)	35
Vplyv strážnej služby na zvyšovanie počtu kamzíkov v období rokov 2003 až 2007 v TANAP-e (A. VLČEK).....	12	Karpatská sústava chránených území uvedená do života (J. KADLEČÍK)	36
Vyhodnotenie regulácie početnosti populácie medveďa hnedého v roku 2005 na Slovensku (M. KASSA).....	14	Projekt spolupráce slovenských a talianskych národných parkov podporený ENEL-om (J. ŠVAJDA)	38
Hniezdenie kormoránov veľkých na Slovensku v roku 2006 (M. ADAMEC)	20	3D modelovanie povrchu krajiny a objektov pomocou ArcGIS (M. KLAUČO)	39
Celoročná ochrana vlka v Národnom parku Slovenský kras a prvý prípad zabitého vlka (M. OLEKŠÁK).....	21	Ako krajinári prichádzajú o ilúzie (M. GARČÁROVÁ)	41
Obnaženie hniezdnej steny pre včeláriky zlaté v okrese Komárno (J. LENGYEL, A. SZABÓOVÁ).....	23	Ochrana prírody a rybárstvo – nájdeme spoločnú reč? (J. MÁJSKY).....	43
Zimný výskyt rosničky zelenej, „zelených“ skokanov a uchádzača sivého v miernej zime 2006/2007 (J. LENGYEL).....	24	Budú platíť ujmy všetci alebo len ochrana prírody (J. MÁJSKY).....	45
Ichtyologické prieskumy ŠOP SR – Rada SRZ (A. SAXA)	25	Ján Dobrocký – člen stráže prírody (K. GAÁLOVÁ)	46
Medúзка sladkovodná – invázny druh na Slovensku (M. FARKAŠOVÁ, E. STLOUKAL)	30	In memoriam Jozef Ponec (Š. MIHÁLIK)	47
		Blahoželáme (J. BURKOVSKÝ A KOL.)	48

- *Predná strana obálky:* Zimozelen menšia (*Vinca minor*); Foto: Mgr. František Baláž
- *Zadná strana obálky:* Navrhované Chránené vtáčie územie Senianske rybníky. Spracovali: Ing. Roman Rajtar, Mgr. Zuzana Šantová. Foto: Miloš Balla.

Prehľad osobitne chránených častí prírody a krajiny Slovenskej republiky

stav k 31. 12. 2006

Veľkoplošné chránené územia

Kategória	Počet	Výmera chránených území (v ha)	Výmera ochranných pásiem (v ha)
národné parky (NP)	9	317 890	270 128
chránené krajinné oblasti (CHKO)	14	522 582	—
NP a CHKO spolu	23	840 471	270 128
Spolu			1 110 598,9823 ha (22,65 % rozlohy SR)

Maloplošné chránené územia

Kategória	Počet	Výmera chránených území (v ha)	Výmera ochranných pásiem (v ha)
chránené krajinné prvky (CHKP)	0	0	0
chránené areály (CHA)	169	5 167	2 420
prírodné rezervácie (PR)	382	12 810	244
súkromné PR	2	52	0
národné prírodné rezervácie (NPR)	219	83 740	2 478
prírodné pamiatky (PP)	227	1 606	205
národné prírodné pamiatky (NPP)	11	59	27
Spolu	1 010	103 434	5 374
Spolu			108 808,4287 ha (2,22 % rozlohy SR)

Jaskyne a prírodné vodopády a ich ochranné pásma

Kategória	Počet	Výmera ochranných pásiem (v ha)
PP - jaskyne s ochranným pásmom	2	45,94
NPP - jaskyne bez ochranného pásma	39	0
NPP - jaskyne s ochranným pásmom	5	1284,56
PP - prírodné vodopády s ochranným pásmom	0	0
NPP - prírodné vodopády bez ochranného pásma	5	0
NPP - prírodné vodopády s ochranným pásmom	0	0

Budovanie sústavy osobitne chránených častí prírody, Natura 2000

Chránené vtáčie územie		
Kategória	Počet	Výmera ochranných pásiem (v ha)
vyhlásené chránené vtáčie územia	5	144 686,89

Chránené krajinné oblasti		
Názov	Výmera (v ha)	Rok vyhlásenia, prípadne aktualizácie
Biele Karpaty	44 568	1979, 1989, 2003
Cerová vrchovina	16 771	1989, 2001
Dunajské luhy	12 284	1998
Horná Orava	58 738	1979, 2003
Kysuce	65 462	1984
Latorica	23 198	1990, 2004
Malé Karpaty	64 610	1976, 2001
Poľana	20 360	1981, 2001
Ponitrie	37 665	1985
Strážovské vrchy	30 979	1989
Štiavnické vrchy	77 630	1979
Vihorlat	17 485	1973, 1999
Východné Karpaty	25 307	1977, 2001
Záhorie	27 522	1988
Spolu 14 CHKO:	522 582	

Národné parky			
Názov	Výmera (v ha)	Výmera ochranného pásma (v ha)	Rok vyhlásenia, aktualizácie
NP Malá Fatra	22 630	23 262	1967 ako CHKO 1988
NP Muránska planina	20 318	21 698	1977 ako CHKO 1997
NP Nízke Tatry	72 842	110 162	1978, 1997
Pieninský NP	3 750	22 444	1967, 1997
NP Poloniny	29 805	10 973	1997
NP Slovenský kras	34 611	11 742	1973 ako CHKO 2002
NP Slovenský raj	19 763	13 011	1964 ako CHKO 1988
Tatranský NP	73 800	30 703	1948, 1987, 2003
NP Veľká Fatra	40 371	26 133	1974 ako CHKO 2002
Spolu 9 NP:	317 890	270 128	

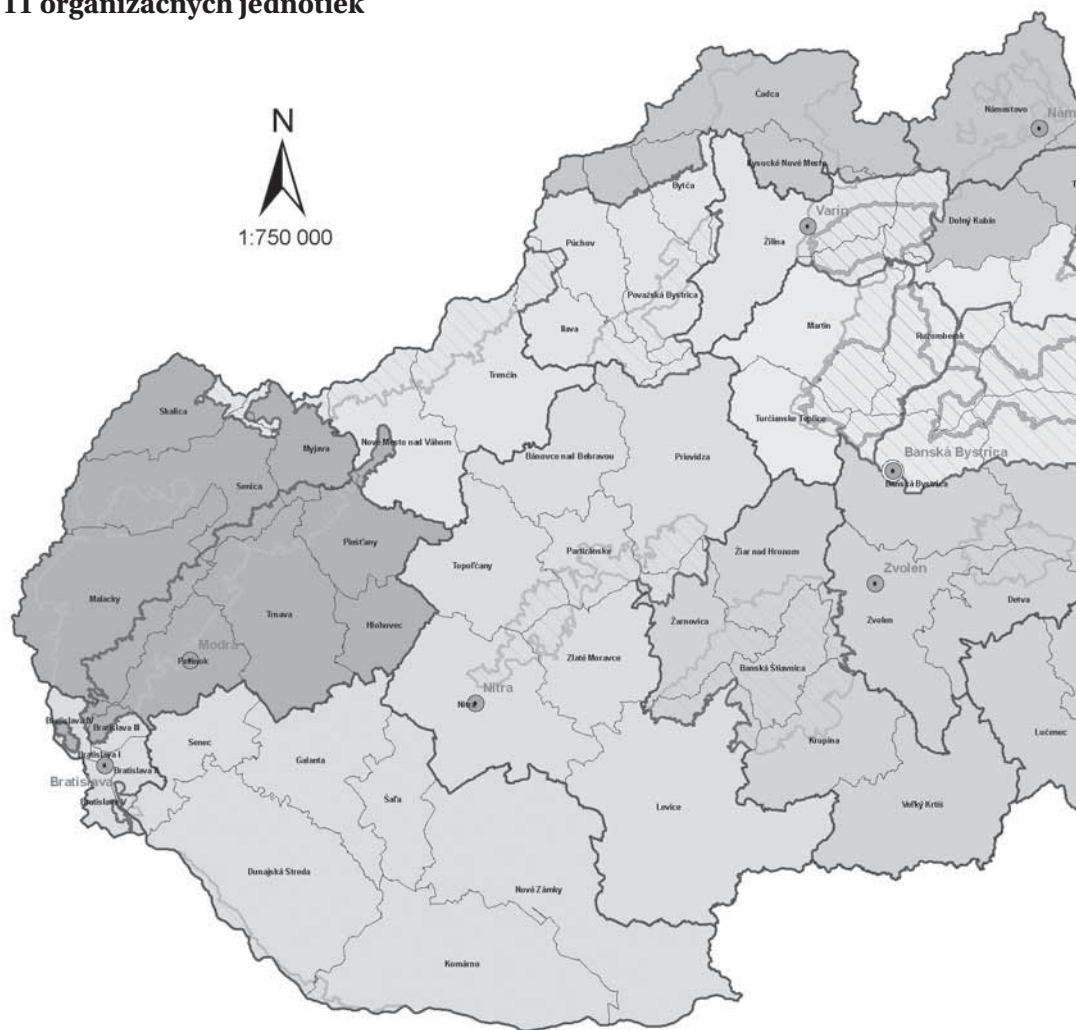
Zdroj: SMOPAJ, Liptovský Mikuláš

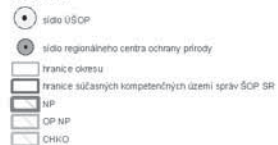

platná od 1. 2. 2007

Organizačné členenie ŠOP SR 11 organizačných jednotiek

Územná pôsobnosť regionálnych centier ochrany prírody

1. Regionálne centrum ochrany prírody

v Modre pôsobí na území

- a) Chránenej krajiny oblasti Malé Karpaty,
- b) Chránenej krajiny oblasti Záhorie,
- c) okresov Hlohovec, Pezinok, Piešťany, Trnava, Malacký, Myjava, Senica a Skalica.

2. Regionálne centrum ochrany prírody

v Bratislave pôsobí na území

- a) Chránenej krajiny oblasti Dunajské luhy,
- b) okresov Bratislava I, Bratislava II, Bratislava III, Bratislava IV, Bratislava V, Senec, Dunajská Streda, Galanta, Šaľa, Komárno a Nové Zámky.

3. Regionálne centrum ochrany prírody

v Nitre pôsobí na území

- a) Chránenej krajiny oblasti Ponitrie,
- b) okresov Levice, Nitra, Zlaté Moravce, Partizánske, Topoľčany, Prievidza a Bánovce nad Bebravou.

4. Regionálne centrum ochrany prírody

vo Varíne pôsobí na území

- a) Národného parku Malá Fatra a jeho ochranného pásma,
- b) Chránenej krajiny oblasti Strážovské vrchy,
- c) Chránenej krajiny oblasti Biele Karpaty,
- d) okresov Žilina, Bytča, Ilava, Považská Bystrica, Púchov, Trenčín a Nové Mesto nad Váhom.

5. Regionálne centrum ochrany prírody

v Námestove pôsobí na území

- a) Chránenej krajiny oblasti Horná Orava,
- b) Chránenej krajiny oblasti Kysuce,
- c) okresov Dolný Kubín, Námestovo, Tvrdošín, Čadca a Kysucké Nové Mesto.

6. Regionálne centrum ochrany prírody

v Banskej Bystrici pôsobí na území

- a) Národného parku Nízke Tatry a jeho ochranného pásma,
- b) Národného parku Veľká Fatra a jeho ochranného pásma,
- c) okresov Martin a Turčianske Teplice.

7. Regionálne centrum ochrany prírody

vo Zvolene pôsobí na území

- a) Chránenej krajiny oblasti Poľana,
- b) Chránenej krajiny oblasti Štiavnické vrchy,
- c) Chránenej krajiny oblasti Cerová vrchovina,
- d) okresov Banská Bystrica, Brezno okrem katastra obce Telgárt, Detva, Zvolen, Krupina, Veľký Krtíš, Žarnovica, Žiar nad Hronom, Lučenec, Poltár a Rimavská Sobota.

8. Regionálne centrum ochrany prírody

v Spišskej Novej Vsi pôsobí na území

- a) Národného parku Slovenský raj a jeho ochranného pásma,
- b) Národného parku Muránska planina a jeho ochranného pásma,
- c) Národného parku Slovenský kras a jeho ochranného pásma,
- d) okresov Levoča, Spišská Nová Ves, Gelnica, Rožňava, Brezno v katastri obce Telgárt, Revúca a v okrese Košice – okolie v katastroch obcí Baška, Bukovec, Buzica, Cestice, Čečejovce, Debráď, Drienovec, Dvorníky-Včeláre, Hačava, Háj, Hodkovce, Hostovce, Hýľov, Chorváty, Janík, Jasov, Komárovice, Malá Ida, Medzev, Mokrance, Moldava nad Bodvou, Nižný Lánec, Nižný Klátov, Nováčany, Paňovce, Peder, Perín-Chym, Poproč, Rešica, Rudník, Šemša, Štós, Turňa nad Bodvou, Turnianska Nová Ves, Veľká Ida, Vyšný Medzev, Zádiel, Zlatá Idka a Žarnov.

9. Regionálne centrum ochrany prírody

v Tatranskej Štrbe pôsobí na území

- a) Tatranského národného parku a jeho ochranného pásma,
- b) Pieninského národného parku a jeho ochranného pásma,
- c) okresov Liptovský Mikuláš, Poprad, Ružomberok, Kežmarok a Stará Ľubovňa.

10. Regionálne centrum ochrany prírody

v Prešove pôsobí na území

- okresov Bardejov, Košice I, Košice II, Košice III, Košice IV, Prešov, Sabinov, Stropkov, Svidník, Vranov nad Topľou a v okrese Košice-okolie v katastroch obcí Bačkovík, Belža, Beniakovce, Bidovce, Blažice, Bočiar,

Bohdanovce, Boliarov, Budimír, Bunetice, Čakanovce, Čaňa, Čížatice, Družstevná pri Hornáde, Ďurdošík, Ďurkov, Geča, Gyňov, Haniska, Herľany, Hrašovík, Chrastné, Kalša, Kecerovce, Kecerovský Lipovec, Kechnec, Kokšov-Bakša, Košická Belá, Košická Polianka, Košické Olšany, Košický Klečenov, Kráľovce, Kysak, Malá Lodina, Milhošť, Mudrovce, Nižná Hutka, Nižná Kamenica, Nižná Myšľa, Nižný Čaj, Nová Polhora, Nový Salaš, Obišovce, Olšovany, Opátka, Opiná, Ploské, Rákoš, Rankovce, Rozhanovce, Ruskov, Sady nad Torysou, Seňa, Skároš, Slančík, Slanec, Slanská Huta, Slanské Nové Mesto, Sokol, Sokolany, Svinica, Trebejov, Trstány, Trstené

pri Hornáde, Vajkovce, Valaliky, Veľká Lodi-na, Vtáčkovce, Vyšná Hutka, Vyšná Kamenica, Vyšná Myšľa, Vyšný Čaj, Vyšný Klátov a Ždaňa.

11. Regionálne centrum ochrany prírody

v Stakčíne pôsobí na území

- a) Národného parku Poloniny a jeho ochranného pásma,
- b) Chránenej krajiny oblasti Východné Karpaty,
- c) Chránenej krajiny oblasti Vihorlat,
- d) Chránenej krajiny oblasti Latorica,
- e) okresov Snina, Humenné, Medzilaborce, Sobrance, Michalovce a Trebišov.

Realizácia opatrení proti šíreniu podkôrneho hmyzu v ochranných pásmach chránených území s piatym stupňom ochrany v roku 2006

Nadobudnutím účinnosti zákona č. 326/2005 Z. z. o lesoch prešla na plecia odbornej organizácie ochrany prírody povinnosť zabezpečiť v ochranných pásmach chránených území s piatym stupňom ochrany, v ktorých nebola povolená výnimka orgánu ochrany prírody na vykonanie náhodnej ťažby, opatrenia na zabránenie šírenia a premnoženia škodcov. Mimo týchto lokalít povinnosti pri ochrane lesa, vyplývajúce zo spomenutého zákona, rutinne zabezpečujú užívatelia lesov, preto je zaujímavé zistiť, ako sa s touto úlohou vysporiadala v roku 2006 ŠOP SR a jednotlivé Správy CHKO a NP.

Opatrenia vyplývajúce z určenej povinnosti sa v roku 2006 týkali výhradne lokalít národných prírodných rezervácií, prírodných rezervácií a A zóny CHKO Horná Orava postihnutých veternou smršťou z 19. novembra 2004. Musela byť samozrejme splnená aj podmienka nevydania výnimky úradom životného prostredia na vykonanie náhodnej ťažby. Takéto rozhodnutia nadobudli právoplatnosť v priebehu roka 2005. Na plynulosť, efektívnosť a pružnosť pri zabezpečovaní konkrétnych opatrení v roku 2006 malo podstatný vplyv rozhodnutie, že finančné zabezpečenie prác bude vykonané formou dotácie z Environmentálneho fondu. Preto

v termíne do októbra 2005 vypracovali jednotlivé Správy CHKO a NP svoje čiastkové žiadosti s kalkuláciou predpokladaných nákladov, z ktorých zosumarizovaním Ústredie ŠOP SR vypracovalo za celú organizáciu komplexnú žiadosť o podporu formou dotácie z Environmentálneho fondu. Išlo o dosť hrubý odhad, pretože nebolo možné predpokladať vývoj kalamitnej situácie v blízkej budúcnosti, ani zapracovať prípadné ďalšie rozhodnutia neumožňujúce spracovanie kalamity. Navrhnuté a nakoniec aj realizované opatrenia na ochranu lesa sa vzťahovali na zmiernenie následkov pôsobenia podkôrneho hmyzu ohrozujúceho smrekové porasty – lykožrúta smrekového (*Ips typographus*), lykožrúta severského (*Ips duplicatus*) a lykožrúta lesklého (*Pityogenes chalcographus*). Na jar roku 2006 boli v spolupráci s príslušnými odbornými lesnými hospodármi rozpracované konkrétne opatrenia v jednotlivých NPR, slúžiacich na zabránenie a elimináciu šírenia podkôrneho hmyzu z týchto území. Vychádzalo sa z aktuálnej situácie, znalosti miestnych pomerov a právnych predpisov a noriem na úseku lesného hospodárstva. Stanovisko k tomuto projektu vydalo aj Národné lesnícke centrum, Stredisko Lesníckej ochrany a služby.

Praktická realizácia opatrení v pôsobnosti jednotlivých organizačných zložiek ŠOP SR:

TANAP

V pôsobnosti Správy TANAP-u boli realizované obranné opatrenia v ochranných obvodoch Kežmarské žľaby, Podspády a Javorina v územnej pôsobnosti ŠL TANAP-u, Mestských lesov Kežmarok a Urbáru Pozemkové spoločenstvo Spišská Teplica.

Celkove sa v rámci asanačnej ťažby spracovalo 1 631 m³ kalamitnej hmoty. V rámci feromónového boja sa použilo 960 ks lapačov. Účinnosť feromónových lapačov bola v rámci územnej pôsobnosti Správy TANAP-u rôzna. V oblastiach, kde bola vetrová kalamita (z novembra 2004), bola účinnosť lapačov veľmi veľká. Celkový počet odchytých dospelých jedincov podkôrneho hmyzu dosahuje hodnoty od 50 000 do 76 800 ks na jeden lapač za celé vegetačné obdobie. V oblasti Javoriny a Podspádov celkový počet jedincov je od 1 000 do 15 000 ks na jeden lapač.

V Západných Tatrách sa počet jedincov pohyboval od niekoľko jedincov až po 500 ks na jeden lapač.

Národný park Nízke Tatry

V roku 2006 boli v pôsobnosti Správy NAPANT realizované obranné opatrenia v ochranných pásmach národných prírodných rezervácií Skalka, Salatín a Ďumbier. V týchto NPR sa nepovolil spracovať relatívne malý objem drevnej hmoty – v NPR Skalka (350 m³), NPR Salatín (30 m³), NPR Ďumbier (200 m³). Na základe získaných poznatkov boli na jar 2006 navrhnuté a v priebehu roka zrealizované kontrolné a obranné opatrenia, ktoré pozostávali z umiestnenia a kontroly feromónových lapačov a zabezpečenia kontroly situácie prostredníctvom tzv. podkôrníkového pozorovateľa. Spolu bolo umiestnených 19 feromónových lapačov a 5 kontrolných pyramíd v ochranných pásmach NPR Salatín a Skalka a počas celej sezóny bolo odchytých približne 53 000 jedincov lykožrúta smrekového a 12 000 jedincov lykožrúta lesklého. Veľmi vhodné sa ukázalo zapojenie užívateľov pozemkov do realizácie konkrétnych činností, v našom prípade išlo o Lesy SR, š.p. Banská Bystrica, OZ Slovenská Ľupča a Pozemkové spoločenstvo Mestských lesov Liptovská Štiavnica. V NPR Ďumbier sa zabezpečo-

val len monitoring podkôrníkovým pozorovateľom, ktorý sa zamerával len na kontrolu vyvrátených kmeňov, populácie a vývoja podkôrneho hmyzu bez použitia kontrolných lapačov. Celkovo boli použité finančné prostriedky vo výške 59 600 Sk.

Na základe výsledkov zo všetkých troch lokalít, kde boli vykonané monitorovacie a obranné opat-

*Zmontované lapače pred inštaláciou bariéry v PR Fabova hoľa
Foto: E. Hapl*

renia, možno konštatovať, že vývoj populácie podkôrneho hmyzu v porastoch s výskytom vetrovej kalamity a hraničiacich porastoch nepresiahol stupeň kalamitného premnoženia a realizované ochranné opatrenia splnili svoj účel. Túto skutočnosť uviedli aj zástupcovia užívateľov pozemkov, ktorí činnosti zabezpečovali. Čo sa týka sily napadnutia jednotlivých stromov, zistenej či už z kontroly lapačov alebo kmeňov v NPR Ďumbier, išlo zväčša o slabé napadnutie a iba v niektorých prípadoch došlo k strednému poškodeniu. Z odborného hľadiska možno uviesť, že sa potvrdili poznatky o ekológii druhu lykožrút smrekový v horských oblastiach a napr. pravdepodobnosť nástupu druhej generácie bola veľmi malá, v niektorých lokalitách nulová. Vzhľadom na uvedené pozorovania a na to, že fakticky v roku 2006 neboli zaznamenané napadnutia zdravých stojacich stromov v ochranných pásmach NPR a ich bezprostrednom okolí, môžeme konštatovať, že tieto porasty boli a sú ohrozené len v malej miere, a preto neboli v tomto roku potrebné žiadne asanačné zásahy.

NP Muránska planina

V pôsobnosti Správy NP Muránska planina boli realizované obranné opatrenia v PR Fabova hoľa,

Starostlivosť o chránené časti prírody

na ktoré vznikol predpoklad nespracovaním vetrovej kalamity z roku 2004 v objeme asi 3 600 m³ drevnej hmoty v LHC Michalová.

Opatrenia pozostávali z inštalácie feromónových lapačov, monitoringu populácií lykožrútov a z asanácie stromov napadnutých lykožrútmí v ochrannom pásme PR. V rámci projektu bolo realizované:

- Zmontovanie 184 kusov feromónových lapačov ECOTRAP, ich pripevnenie na rámy a inštalácia v teréne do feromónových bariér. 130 lapačov bolo nainštalovaných samostatne, ostatné boli zmontované do 18 trojíc (ECOTRAP TRIO) kvôli zefektívneniu vynaloženia nákladov na feromónové odparníky. Bolo použitých 25 odparníkov celosezónnych IT ECOLURE TUBUS na druh lykožrút smrekový a 246 strihacích založených v dvoch sériách po 123 ks.
- Monitoring populácií a vývoja podkôrneho hmyzu podkôrníkovým pozorovateľom pozostávajúci z kontroly feromónových lapačov v 1-týždňových intervaloch (celkom bolo vykonaných 22 kontrol), vyhľadávania a identifikácie stromov napadnutých lykožrútmí (chrobačiare), určenia presnej lokality pre výkon praktických opatrení a kontroly ich včasného a účinného vykonania.
- Asanácia stromov napadnutých lykožrútmí v ochrannom pásme PR Fabova hoľa v objeme

80 m³ hrubiny bez kôry, pozostávajúca zo stínania stromov, ich odvetvenia a priblíženia kmeňov na odvozné miesto.

V bariérach feromónových lapačov bolo odchytých približne 1,5 milióna jedincov lykožrúta smrekového a približne 0,5 milióna jedincov lykožrúta lesklého. Z monitoringu populácie lykožrútov vyplynulo, že na lokalite prebehol vývoj len jednej generácie oboch druhov podkôrníkov.

Nad rámec projektu bola na lokalite sledovaná teplota a vlhkosť vzduchu, vďaka čomu vieme údať o vývoji rojenia podkôrníkov vzhľadom na vývoj počasia. Lykožrút smrekový aj lykožrút lesklý mali v roku 2006 na Fabovej holi iba jedno masívne rojenie v období od 25. mája do konca júna, ktoré bolo navyše prerušené silným ochladením od 28. 5. do 11. 6. V auguste, kedy bolo ideálne počasie pre lykožrúty a dalo by sa očakávať druhé rojenie, má už

*Nainštalované lapače v PR Fabova hoľa
Foto: D. Blanár*

*Zmladenie jarabiny na kalamitnej ploche v PR Fabova hoľa
Foto: J. Šmídt*

krivka ich početnosti klesajúci trend a odchty sú veľmi nízke.

V ochrannom pásme prírodnej rezervácie bolo potrebné asanovať stromy napadnuté lykožrútni len v objeme 80 m³ oproti predpokladanému objemu 400 m³, s ktorým sa uvažovalo pri koncipovaní projektu. Uvedený objem nutného zásahu by bol zrejme ešte menší, keby porasty v ochrannom pásme PR neboli poškodené snehom v období december 2005 – január 2006, čo tiež prispelo k nárastu populácií lykožrútov, najmä lykožrúta lesklého.

NP Veľká Fatra

V pôsobnosti Správy NP Veľká Fatra boli realizované obranné opatrenia v ochrannom pásme NPR Jánošíkova kolkáreň v LHC Čierňavy.

Opatrenia pozostávali z nasledovných prác (položiek):

- ťažba chrobačiarov 50 m³,
- ručné odkôrnenie vyťažených stromov 50 m³, asanácia chrobačiarov ťažbou a ručným odkôrnením v množstve 50 m³ bola vykonaná dodávateľom v JPRL č. 312 v LHC Čierňavy v požadovanom rozsahu a kvalite podľa pokynov a vyznačenia bielou farbou Lesnou správou Lubochňa (užívateľ pozemkov) a Správou NP Veľká Fatra v mesiaci október 2006.
- inštalácia feromónových lapačov a odparníkov s ich jednou výmenou (celkovo 60 lapačov a 120 odparníkov na lykožrúta smrekového a lykožrúta lesklého v pomere 2:1),
- kontrola lapačov, monitoring vývoja hmyzu (podkôrníkový pozorovateľ),

Inštalácia lapačov a feromónových odparníkov bola vykonaná v mesiaci máj 2006, pravidelné kontroly v 2-týždňových intervaloch od mája do septembra 2006, realizovali Lesná správa Lubochňa spolu so Správou NP Veľká Fatra.

Kontrolami bol zistený stredný až silný nálet oboch podkôrníkov, lykožrúta smrekového v jarnom, lykožrúta lesklého aj v letnom rojení.

CHKO Horná Orava

Účelom vykonania opatrení je obmedzenie šírenia sa podkôrneho hmyzu z 5. stupňa ochrany v zónach A Babia hora a Pilsko v CHKO Horná Orava, kde nebola vydaná výnimka na spracovanie kalamity a vykonanie náhodnej ťažby.

V rámci opatrení bolo inštalovaných v zóne B Babia hora a v zóne B Pilsko celkom 700 ks lapačov a 1 450 odparníkov na lykožrúta smrekového,

lykožrúta lesklého a lykožrúta severského. Z tohto počtu bolo na Babej hore inštalovaných 500 lapačov, na Pilsku 200 lapačov. Dovedna bolo odchytých 13 883 000 jedincov lykožrúta smrekového a 10 938 000 jedincov lykožrúta lesklého. Na jeden lapač pripadá v priemere 19 800 jedincov lykožrúta smrekového a 15 600 jedincov lykožrúta lesklého. Spolu bola zabezpečená ochrana feromónovými lapačmi na 110 ha lesných porastov. Celkom vykazovalo 24 % lapačov slabý stupeň napadnutia, 33 % stredný stupeň a 43 % lapačov silný stupeň napadnutia podkôrnym hmyzom.

Špecifickým opatrením oproti bežne využívaným bolo uskutočnenie biologickej ochrany pozostávajúcej z inštalácie 1 000 drevených hniezdnych búdok pre hmyzožravé vtáctvo v lesných porastoch zón B Babia hora a B Pilsko. Umiestnených bolo v priemere 8 búdok na 1 ha. Tento spôsob ochrany je účelný v prípade zahniezdzenia prirodzených predátorov podkôrneho hmyzu a má význam hlavne v nasledujúcom období (o 2 – 3 roky).

Počet jedincov podkôrneho hmyzu v jednotlivých lapačoch a stupeň napadnutia, ktoré vykazovali lapače, poukazuje na pozitívny prínos a význam projektu pre boj s podkôrnym hmyzom, najmä pri zabezpečení obmedzenia šírenia podkôrneho hmyzu z 5. stupňa ochrany do okolitých lesných porastov. Úloha a význam biologickej ochrany lesov prostredníctvom inštalácie hniezdnych búdok budú vyhodnotené na základe monitoringu v hniezdnom období 2007.

Zhrnutie skúseností z roku 2006

Na záver by sme si dovolili vyhodnotiť a zovšeobecniť naše skúsenosti z roku 2006 a poukázať na nedostatky, ktorým by sme sa pri zabezpečovaní tejto povinnosti mali v budúcnosti vyhnúť. Za jednoznačne vhodné riešenie pri terajšom právnom stave považujeme zapojenie užívateľov pozemkov do realizácie vykonávaných opatrení. A to nielen pri vypracúvaní projektov obranných opatrení, kde aktívna účasť užívateľa vyplýva priamo z právneho predpisu (viď § 43 vyhlášky MP SR č. 453/2006 Z. z. o hospodárskej úprave lesa a ochrane lesa), ale aj pri priamom vykonávaní navrhnutých opatrení.

Z návrhov do budúcnosti na základe ročných skúseností jednoznačne rezonuje potreba zmeniť spôsob financovania týchto činností. Riešenie cez Environmentálny fond je nevyhovujúce. Je v prvom rade nepružné a neefektívne a pre ŠOP SR dokonca diskriminujúce (požiadavka na 5 % kofi-

Starostlivosť o chránené časti prírody

nancovanie z rozpočtu organizácie). Keďže je potrebné žiadosti zaslať do konca októbra, nemôže byť zohľadnená aktuálna situácia. Ak kalamitná situácia nastane v čase po októbri (pripomíname, že v roku 2004 to bol 19. november) a vznikne potreba vykonať obranné opatrenia, je viac ako pravdepodobné, že finančných prostriedkov získaných cez tento zdroj bude málo. Ako najvhodnejšie sa javí každoročné vyčlenenie účelovo viazaných finančných prostriedkov priamo z rozpočtu MŽP SR v dostatočnom objeme; v prípade ich nevyčerpania je dostatok času na vrátenie späť a využitie na iný účel. Minimálne ešte jeden dôvod je na nevyužívanie dotácie z Environmentálneho fondu, a to je neprimeraná byrokracia a papierovanie. Nie je ďaleko od pravdy ak povieme, že čas strávený nad vypisovaním rôznych výkazov (všetko samozrejme dvojmo) bol dlhší ako samotné práce na konkrétnych opatreniach v teréne.

Z ďalších problémov, zatiaľ nie úplne vyriešených, ktorým sa treba venovať, je otázka, či obranné opatrenia vykonávať len v ochranných pásmach daných zo zákona (100 m okolo PR, NPR, čo je

v mnohých prípadoch nepostačujúce) alebo je myslené ochranné pásmo v širšom kontexte. Ako je to s ochranným pásmom okolo A zóny? Čo v prípade, ak sa nepovolí spracovať drevná hmota rozhodnutím orgánu ochrany prírody mimo piateho stupňa ochrany? Atď...

(Vypracované na základe údajov a podkladov Správ NP Veľká Fatra, NAPANT, TANAP, NP Muránska planina a CHKO Horná Orava)

Ing. P. Mathé, ŠOP SR, S-NAPANT
Ing. L. Mika, ústredie ŠOP SR

Tabuľka č. 1: Rozpis opatrení podľa jednotlivých organizačných jednotiek

Správa ŠOP SR	Feromónové lapače (ks)	Feromónové odparníky (ks)	Kôrovcový pozorovateľ (hod)	Asanácia stromov (m ³)	Výstavba vtáč. búdok (ks)
TANAP	414	885	1 540,30	1 631	–
NAPANT	19	38	180	–	–
Horná Orava	700	1 450	1 927,00	–	1 000
Muránska planina	184	271	877,50	80	–
Veľká Fatra	60	120	–	50	–
SPOLU	1 377	2 764	4 524,80	1 761	1 000

Tabuľka č. 2: Sumárny prehľad čerpania financií podľa aktivít

Aktivita	Sk (s DPH)
nákup a distribúcia feromónových prípravkov	1 093 008
inštalácia feromónových lapačov	760 682,5
monitoring populácií a vývoja podkôrneho hmyzu, kontrola lapačov a chrobačiarov (podkôrníkový pozorovateľ)	562 500
obmedzenie šírenia populácií podkôrneho hmyzu, ťažba a asanácia aktívnych chrobačiarov	807 399
biologická ochrana – výroba a rozmiestnenie vtáčích búdok	360 000
SPOLU	3 583 589,50

Vplyv strážnej služby na zvyšovanie počtu kamzíkov v období rokov 2003 až 2007 v TANAP-e

Keď sa 1. januára 1995 oddelenila ochrana prírody v TANAP-e od Štátnych lesov TANAP-u a vznikla nová správa Tatranského národného parku, územia hlavne v súkromnom vlastníctve ostali bez strážnej služby, a to najmä vo vysokohorskom prostredí Západných Tatier. Prejavilo sa to aj úbytkom počtu kamzíkov. V tomto období poklesol stav kamzíkov na 180 kusov na území SR oproti šesťdesiatym rokom 20. storočia, keď v celých Tatrách bolo 950 kamzíkov, a to Západné Tatry boli len v ochrannom pásme TANAP-u. Súčasťou národného parku sa stali v roku 1987.

Všetky výrazné politické zmeny a udalosti sa prejavili negatívne na populácii kamzíka vrchovského tatranského. Tak to bolo v časoch I. a II. svetovej vojny, ale aj v časoch politických zmien po roku 1989. Po druhej svetovej vojne vznikol Tatranský národný park, a tým aj pravidelná strážna služba, a to nielen vo vlastnom území národného parku, ale aj v jeho ochrannom pásme v Západných Tatrách. Vtedy každá dolina mala svojho strážcu.

Po návrate pozemkov vlastníkom profesionálna strážna služba v Západných Tatrách nefungovala. Katastrofálny stav v populácii kamzíkov zburcoval ochranárov, ale aj širokú verejnosť. Vzniklo združenie Zachráňme tatranského kamzíka, kde dobrovoľníci vo voľnom čase robili monitoring a strážnu službu v biotopoch kamzíka. V tom čase sa stav kamzíkov stabilizoval a počet ďalej neklesal. Na toto podujatie sa vyčlenilo niekoľko miliónov korún. Aj na základe tejto skúsenosti sa prišlo k záveru, že treba opäť zaviesť profesionálnu strážnu službu aj na súkromných pozemkoch, nakoľko lesná stráž, a to najmä vo vysokohorskom prostredí, na tento

problém nestačí, nakoľko lesná stráž a dobrovoľníci nie sú vybavení do vysokohorského prostredia.

Na úbytok kamzíkov sú rôzne názory. Od klimatických zmien cez vysokú návštevnosť a predátorov až po pytliactvo. Myslím, že všetky, majú svoje opodstatnenie. Z vlastných skúseností usudzujem, že veľký dopad na zníženie počtu kamzíkov má pytliactvo, a to hlavne zo strany poľských podhalanských pytliačov. Motivované je túžbou hlavne poľských goralov v Amerike, ktorí chcú mať ako spomienku na starú vlast trofej kamzíka na stene. Tento lov sa robí cielene na objednávku za doláre, čo je celkom výnosný obchod. A keďže poľský Tatrzanski Park Narodowy (TPN) má len štvrtinovú rozlohu slovenského TANAP-u, pôsobí tam do 70 profesionálnych strážcov a je vysoko navštevovaný turistami,

*Torzo kamzíka, chyteného pytliakom pre trofej
Foto: P. Lenko*

Foto: J. Ksiažek

poľskí pytlíci prenikali tam, kde im nikto prekážky nekládol, teda na Slovensko. Tak sa stalo, že v niektorých lokalitách kamzík skoro úplne zmizol (úsek medzi Pyšným a Tomanovým sedlom alebo Liptovské kopy). Sú poznatky o tom, že pytlíci z Poľska prenikali hlboko do slovenského vnútrozemia, a to až do oblasti Salatína a Brestovej. Začiatkom dvadsiateho storočia to boli prevažne stretnutia vtedajších horárov a žandárov s poľskými pytlíkmi v pohraničných oblastiach Tatier. Existujú záznamy, že tieto stretnutia v niektorých prípadoch končili vzájomnou prestrelkou s tragickým koncom (vtedajšie Liptovské hole, oblasť Tichej a Kôprovej doliny a pod.). Známe sú však aj prípady z nedávnej minulosti. V rokoch 2002 až 2005 kolegovia z poľskej strany Tatier (TPN) odhalili dve veľmi nebezpečné skupiny pytlíakov, ktoré operovali v oblasti od Červených vrchov cez Pyszniansku dolinu až po Volovec. Nejednalo sa o žiadnych amatérov a tiež nie je vylúčené, že

prechádzali aj na našu stranu. Skupiny boli veľmi dobre organizované a vyzbrojené (infračervené ďalekohľady, malokalibrovky s tlmivom a pod.). Zaujímavosťou je, že na „akciu“ chodili zásadne počas poľských štátnych a cirkevných sviatkov, cez víkendy, no najmä za zlého počasia. Pri domovej prehliadke u jedného z nich polícia našla a zhabala niekoľko svištích koží a 21 kamzíčích trofejí!

V roku 2003 začali v rámci ŠOP SR, Správy TANAP znova pôsobiť profesionálni strážcovia. Začala pravidelná monitorovacia činnosť, hlavne vo vysokohorskom prostredí, v biotopoch svišťa a kamzíka tak v lete, ako aj v zime. Profesionálny strážca minimálne tri dni v pracovnom týždni pracuje vo vysokohorskom prostredí.

Výsledky tejto činnosti sa začínajú pomaly prejavovať. V jeseni 2006 sme narátali v Tatrách na území SR okolo 400 kamzíkov. Kamzíky sa objavujú aj v lokalitách, kde posledných 10 rokov vôbec neboli, začínajú obsadzovať staré opustené stanoviská. Myslím si preto, že pravidelná profesionálna strážna služba v každej tatranskej doline je z hľadiska

ochrany kamzíka nevyhnutná.

Okrem kamzíka sa však v TANAP-e vyskytujú aj ďalšie problémy. Jedným z nich je pytlíctvo na svište do pascí, a to tiež hlavne v blízkosti štátnej hranice. V lete roku 2005 našiel v Žiarskej doline pán Matejka ml. nastraženú slučku priamo v kolónii svištov pod Žiarskym sedlom. V tom istom roku objavil Ing. Ballo počas monitoringu svištích kolónií v Západných Tatrách (monitoring vykonáva už tretí rok pomocou GPS) taktiež v Žiarskej doline sedem dier a náradie, ktorým chceli pytlíci vykopať zazimované svište. Aj v roku 2006 našiel nastraženú slučku, tentoraz v Bystrej doline. Možno povedať, že azda „najzaujímavejší“ je jeho nález odseknutej svištej labky v nášlapnom železe v lokalite pod vrcholom Bystrej, ktorý objavil tesne pred zazimovaním (na jeseň) v tom istom roku. V tomto prípade bolo podané trestné oznámenie na neznámeho páchatela, v súčasnosti sa ním zaoberá polícia.

K ďalším problémom patrí aj bivačovanie na vzácných biotopoch okolo plies a mnohé iné priestupky, resp. trestné činy: zber lesných plodín v NPR, vykopávanie koreňov horca, zber vzácnych rastlín a drobných chránených živočíchov, nelegálna stavebná činnosť v chatových oblastiach, jazdy motoriek a motokár po lesných zväžniciach, v zime jazdy na snežných skútroch po vzácných biotopoch, nelegálne skládky odpadu v ochrannom pásme NP atď.

Naša vďaka patrí aj tým dobrovoľným strážcom, ktorí sa v národnom parku pohybujú hlavne cez víkendy a počas dovolení a pravidelne informujú Správu TANAP-u o zistených problémoch. Pre zaujímavosť uvediem aj internetovú adresu poľského časopisu Tatry, ktorý vydáva správa TPN v Zakopanem. V čísle 2 z roku 2006 sa podrobnejšie píše o aktuálnych problémoch pytlíctva na poľskej a slovenskej strane Tatier (www.tatry.tpn.pl).

Uvedený článok bol napísaný na základe vlastných skúseností z lokalít, kde pracovne pôsobím, podobné skúsenosti majú kolegovia v celom TANAP-e.

Anton Vlček
S-TANAP

Vyhodnotenie regulácie početnosti populácie medveďa hnedého v roku 2005 na Slovensku

V roku 2005 Štátna ochrana prírody uplatňovala nasledovné princípy pri povoľovaní výnimiek z podmienok ochrany medveďa hnedého na celom území Slovenska pri regulačnom (plánovacom) love:

1. Výnimky povoľovať s ohľadom na celú populáciu medveďa hnedého na Slovensku, resp. s ohľadom na populáciu v rámci geomorfologického celku /poľovnej oblasti.
2. Usmrtenie povoľovať prednostne na lokalitách, kde v predchádzajúcom roku došlo k výskytu dokladovaných škôd na hospodárskych zvieratách a včelstvách väčšieho rozsahu.
3. Nepovoľovať reguláciu v chránených územiach v 3. až 5. stupni ochrany. Tu povoľovať len ochranný odstrel na základe aktuálneho výskytu dokladovaných škôd, resp. výskytu jedincov s asociálnym chovaním ohrozujúcich ľudí.
4. Nepovoľovať usmrcovanie na východnom okraji areálu, s výnimkou lokalít s výskytom dokladovaných škôd.
5. Ročná kvóta plánovanej regulácie početnosti do 10% z odhadovanej veľkosti populácie.
6. V rámci regulačného lovu povoľovať len jedince s hmotnosťou do 100 kg, resp. jedince so šírkou prednej laby do 12 cm a zároveň dĺžkou zadnej laby do 21 cm (kompenzácia zmien hmotnosti medvedov počas roka).
7. Vnadiť len na nemäsitú návnadu.
8. Reguláciu početnosti povoľovať len v období od 1. 6. do 30. 11., pri love poslieďkou do 15. 12. príslušného roku.

Uvedené princípy boli zapracované do výnimiek z podmienok ochrany medveďa hnedého za účelom jeho regulačného lovu, ktoré povoľovalo Ministerstvo životného prostredia SR – odbor ochrany prírody a krajiny, a to formou rozhodnutia nasledovne:

1. Hmotnosť usmrteného jedinca nepresiahne 100 kg alebo šírka jeho prednej laby je do 12cm a zároveň dĺžka zadnej laby do 21 cm.
2. Začiatok vnadenia sa vopred ohlási územne príslušnej organizačnej jednotke ŠOP SR.
3. Odstrelu nebude predchádzať vnadenie mäsitou návnadou.

4. Plánovaný čas lovu, resp. príchod hosta, sa vopred oznámi územne príslušnej organizačnej jednotke ŠOP SR.
5. Odstrel medveďa sa neodkladne oznámi územne príslušnej organizačnej jednotke ŠOP SR s cieľom kontroly dodržiavania podmienok výnimky a vykonania prehliadky usmrteného jedinca.
6. Do príchodu zástupcu ŠOP SR (ďalej len „kontaktná osoba“) sa medveď ponechá na mieste odlovu (meranie vykonáva výhradne kontaktná osoba). Hmotnosť usmrteného jedinca sa posudzuje spolu s vývrhom. Zástupca žiadateľa vopred zabezpečí možnosť odvážiť uloveného jedinca s presnosťou na 0,5 kg.
7. Žiadateľ umožní kontaktnej osobe odber vzorky (zo srsti, svaloviny, vnútorných orgánov, krvi a pod.) z usmrteného medveďa na účely analýz.
8. Formulár Hlásenie o usmrtení medveďa hnedého s údajmi o usmrtenom medveďovi zašle žiadateľ na ministerstvo do dvoch týždňov od dňa usmrtenia.

Plnenie podmienok kontrolovali poverení zamestnanci územne príslušných organizačných jednotiek ŠOP SR.

Regulačný lov

O vydanie výnimky z podmienok ochrany medveďa hnedého za účelom jeho regulačného lovu v roku 2005 požiadalo MŽP SR – odbor ochrany prírody a krajiny (ďalej len „ministerstvo“) spolu 89 poľovníckych subjektov s požiadavkou na usmrtenie 99 medvedov.

Ministerstvo na základe stanoviska ŠOP SR povolilo výnimku 59 poľovným subjektom na lov celkom 68 ks medvedov (z toho 12 medvedov v 12 poľovných revíroch obhospodarovaných Lesmi SR, š.p.).

V rámci regulačného lovu v roku 2005 bolo ulovených spolu 35 medvedov, čo je 51,47% z povoleného počtu.

Prehľad doby realizácie regulačného lovu je v tabuľke č. 1.

Druhovú ochrana živočíchov

Tab. 1. Doba realizácie regulačného lovu medvedov v r. 2005

mesiac	september	október	november	december	spolu
Úlovok (ks)	3	25	5	2	35

zdroj: ŠOP SR

Tab. č. 2: Prehľad regulačného lovu medvedov v r. 2005 podľa pohlavia a hmotnosti

	do 100 kg	101 – 150 kg	nad 150 kg	spolu
samec	15	5	1	21
samica	6	5	3	14
spolu (%)	21	10	4	35

zdroj: ŠOP SR

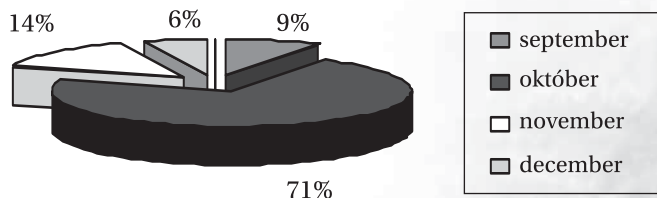
Z hľadiska pohlavia bolo ulovených 14 samíc (40 %) a 21 samcov (60 %).

Z hľadiska hmotnosti bolo 21 ks (60%) do 100 kg, 10 ks (29 %) od 100 do 150 kg a 4 ks (11 %) nad 150 kg. Prehľad o hmotnosti a pohlaví ulovených medvedov je v tabuľke č. 2.

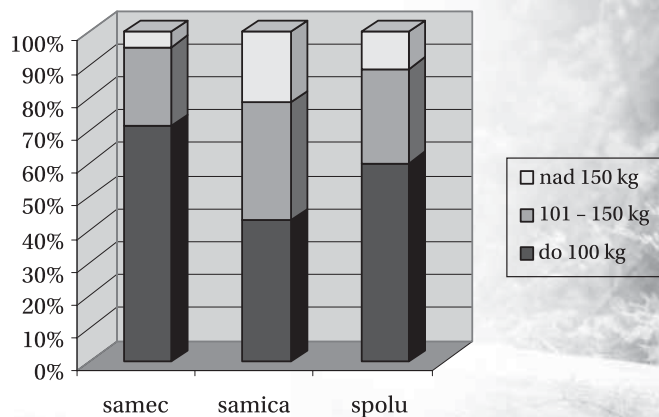
Realizátormi odstrelu boli v 21 prípadoch (60 %) domáci a v 14 prípadoch (40 %) zahraniční poľovníci.

Prehľad regulačného lovu medveďa je v tabuľke č. 3.

Graf 1: Regulačný lov medvedov v roku 2005 podľa doby lovu

Graf 2: Regulačný lov medvedov v roku 2005 v závislosti od hmotnosti a pohlavia

Druhovú ochranu živočíchov

Tab. 3: Vyhodnotenie regulačného lovu medveda hnedého v roku 2005

	výnimka	realizovaný lov	doba lovu	hmotnosť			pohlavie		strelec
				do 100kg	101 – 150 kg	nad 150 kg	samec	samica	
Trenčiansky kraj									
<u>Okres Prievidza</u>									
1. PZ Žiar Nedožery-Brezany	1	1	X.	1			1		zahr.
2. Lesy SR, OZ Prievidza, PR Tužina-Klačno	1								
3. Lesy SR, OZ Prievidza, PR Remata	1								
4. Males, s.r.o. / PR Stará huta	1								
5. PS Považie / PR Gápel	0								
6. PZ Podmagurie Poruba	1								
<u>Okres Považská Bystrica</u>									
1. PZ Sádecké vrchy Sádочné	0								
<u>Okres Ilava</u>									
1. PZ Vápenica Zliechov	0								
<u>Okres Bánovce</u>									
1. PZ Javorník Čierna Lehota	1	1	X.		1		1		dom.
Žilinský kraj									
<u>Okres Turčianske Teplice</u>									
1. PZ Zverín-Vysoký vrch Dubové	1								
2. PZ Mošovce	1								
3. PZ Žiarec Háj	1	1	X.		1		1		dom.
4. ML Kremnica / PR Turček	1								
5. DEVANA, s.r.o. / PR DEVANA	1								
<u>Okres Žilina</u>									
1. PS Zdobinné	1	1	X.	1			1		dom.
<u>Okres Liptovský Mikuláš</u>									
1. PZ Lupčianka Partizánska Ľupča	0								
2. PZ Viackov Ľubela	1	1	X.		1			1	zahr.
3. UPS Hybe, PR Ohnište	0								
4. UPS Hybe, PR Rígeľ	1								
5. PZ Brtkovica Liptovská Porúbka	0								
6. PZ Baníkov Smrečany	1								
7. Lesy SR, OZ Liptovský Hrádok, PR Nízke Tatry	1	1	X.	1				1	dom.
8. PZ Poludnica Závažná Poruba	0								
9. PZ Siná Lazisko	0								
10. PZ Chabenec L.Mikuláš	0								
11. PZ Machy Liptovská kokava	1	1	X.		1			1	zahr.
12. PZ Ráztoka Bobrovec	1	1	X.	1			1		dom.
13. PZ Stará dolina Kr. Lehota	1								
14. PZ Kriváň Važec	1								
<u>Okres Martin</u>									
1. PZ Jarolím Sučany	1	1	XI.	1			1		dom.
2. WH Danubius / PR Kláštor	1	1	X.			1		1	zahr.
3. PZ Lysec-Hôsec Belá	1	1	X.	1			1		zahr.
<u>Okres Dolný Kubín</u>									
1. PZ Veličná	1								
2. Lesy SR, OZ Námestovo, PR Príslop	1								
3. PZ Malatiná	1								

Druhovú ochranu živočíchov

	výnimka	realizovaný lov	doba lovu	hmotnosť			pohlavie		strelec
				do 100kg	101 – 150 kg	nad 150 kg	samec	samica	
4. PZ Grúň Kňazňa	1	1	X.			1	1		zahr.
5. PZ Drapáč Vyšný Kubín	1	1	X.		1		1		zahr.
6. PZ CHSP Dolný Kubín	1	1	X.	1			1		dom.
7. PZ Kubínska hoľa Dolný Kubín	1								
8. PZ Háaj Chlebnice	0								
Okres Čadca									
1. Wolf lov. strelecký klub N. Bystrica /PR Zvädlivá	1	1	X.	1			1		dom.
Okres Kysucké Nové Mesto									
1. PZ Kremienok Povina	1								
Okres Ružomberok									
1. PS Krížna Liptovské Revúce	1	1	X.		1		1		zahr.
2. Lesy SR, OZ Lipt. Hrádok, PR Fatra – Prašivá	1	1	X.	1				1	dom.
3. PZ Likava-Choč Likavka	1	1	X.	1			1		dom.
4. PZ Stankovany	1								
5. PZ Bystrô Hubová	1	1	XI.	1				1	dom.
6. PZ Kamenná Liptovské Sliače	1	1	XII.		1		1		dom.
Okres Námestovo									
1. Lesy SR, OZ Námestovo, PR Zimná	1								
2. PZ Mútne	1								
Okres Tvrdošín									
1. PZ Vyšné Vitanová	0								
2. PZ CSR-Bystrá Dolný Kubín	1	1	X.	1			1		dom.
Banskobystrický kraj									
Okres Brezno									
1. PZ Pálenice / PR Baba	0								
2. PS Richtárovo – Valaská	1	1	IX.	1			1		zahr.
3. PZ Bacúch Brezno	0								
4. Lesy SR, OZ Čierny Balog, PR Tri vody	1								
5. Lesy SR, OZ Čierny Balog, PR Poľana	0								
6. Lesy SR, OZ Čierny Balog, PR Vepor	0								
7. Lesy SR, OZ Čierny Balog, PR Lešník	1								
8. Lesy SR, OZ Čierny Balog, PR Gápeľ	0								
9. Lesy SR, OZ Beňuš, PR Klatná	0								
10. Lesy SR, OZ Beňuš, PR Bacúch	0								
11. Lesy SR, OZ Beňuš, PR Červená skala	0								
12. Lesy SR, OZ Slov. Ľupča, PR Jasenie	1	1	X.	1				1	dom.
13. Lesy SR, OZ Slov. Ľupča, PR Čelno	1	1	X.	1			1		zahr.
14. PZ Čertovica Brezno	0								
15. PZ Chocholná Zvolen	1	1	X.	1			1		zahr.
16. PZ Čierny diel Ráztoka	1	1	X.	1			1		dom.

Druhá ochrana živočíchov

	výnimka	realizovaný lov	doba lovu	hmotnosť			pohlavie		strelec
				do 100kg	101 – 150 kg	nad 150 kg	samec	samica	
Okres Banská Štiavnica									
1. Lesy SR, OZ Žarnovica, PR Kozelník	1								
Okres Banská Bystrica									
1. PZ Baranovo	1	1	X.		1			1	dom.
2. PZ Podkonice-Vysoká	1	1	IX.	1				1	zahr.
3. Lesy SR, OZ Slov. Lupča, PR Polianka	1								
4. Lesy SR, OZ Slov. Lupča, PR Kopok	1								
5. Lesy SR, OZ Slov. Lupča, PR Šponga	0								
6. PZ Kráľova studňa	1								
7. PZ Čerín	1								
8. PZ Slovenská Lupča	1	1	XI.			1		1	dom.
9. PZ Rúbane Ľubietová	1	1	XI.		1			1	dom.
10. Obec Poniky	0								
Okres Poltár									
1. PZ Málinec	0								
Okres Lučenec									
1. Lesy SR, OZ Kriváň, PR Bzová	1								
Okres Detva									
1. PZ Kalamárka Detva	1	1	X.			1		1	dom.
2. Správa obecných lesov Pliešovce	1								
3. Lesy SR, OZ Kriváň, PR CHPO Poľana	1	1	XI.		1			1	zahr.
Okres Žarnovica									
1. Lesy SR, OZ Žarnovica, PR Kľak	1								
Okres Revúca									
1. Lesy SR, OZ Revúca, PR Muránska planina	1	1	XII.	1				1	dom.
2. Lesy SR, OZ Revúca, PR Karafová	0								
Okres Zvolen									
1. PZ Očová	0								
2. TU Zvolen, Vysokoškolský lesnícky podnik	1	1	X.	1			1		zahr.
3. Obecné lesy Dobrá Niva	1								
Okres Žiar nad Hronom									
1. SPS s.r.o. Ihráč /PR Ihráč	1								
Prešovský kraj									
Okres Poprad									
1. MPS Poľana Spišská Belá	1	1	X.	1			1		dom.
2. PRO POPULO/PR Smrečiny	1								
3. PRO POPULO/PR Kozí kameň	0								
spolu	68	35		21	10	4	21	14	

Druhovú ochranu živočíchov

Ochranný odstrel a nálezy uhynutých jedincov

Za účelom ochranného lovu bolo spolu vydaných 9 výnimiek, ani v jednom prípade však nedošlo k uloveniu medveda.

Bez výnimky MŽP SR bol ulovený jeden medveď (samec) s hmotnosťou 57 kg v rámci poľovačky na diviaky (19. 10. 2005) v revíri ŠLP TU Zvolen.

V r. 2005 bolo dovedna nájdených 5 ks uhynu-

tých medvedov alebo ich častí, z toho 2 samce (40%), 2 samice (40%), v 1 prípade (20%) nebolo pohlavie identifikované. Prehľad o nájdených úhynoch je v tabuľke č. 4.

Z hľadiska príčiny úhynu 3 jedince (60%) boli usmrtené dopravou (2 automobilmi a 1 vlakom), u 2 ostatných nebola príčina smrti zistená.

Prehľad o ochrannom love a úhynoch je v tabuľke č. 5 a č. 6.

RNDr. Martin Kassa
Banská Bystrica

Tab. 4: Prehľad o nájdených úhynoch v r. 2005 podľa pohlavia a hmotnosti

	do 100 kg	101 – 150 kg	nad 150 kg	nezistená hmotnosť	spolu
samec	0	0	0	2	2
samica	1	1	0	0	2
nezistené pohlavie	-	-	-	1	1
spolu	1	1	0	3	5

zdroj: ŠOP SR

Tab. 5: Prehľad ochranného lovu medveda v roku 2005

Kraj	Okres	PR/PZ	výnimka	počet ulovených	dátum lovu	hmotnosť	pohlavie	strelec
Žilina		PS Radola	1	0				
Žilina	Lipt. Mikuláš	PZ Hradská hora	1	0				
Prešov	Poprad	PZ Vysoké Tatry Štrba	1	0				
Žilina	Lipt. Mikuláš	PZ Holica	1	0				
Žilina	Ružomberok	ML Ružomberok	1	0				
Žilina	Ružomberok	PZ Janková	1	0				
Žilina	Lipt. Mikuláš	PZ Ostrô Liptovský Trnovec	1	0				
Žilina	Lipt. Mikuláš	UPS Hybe, PR Rígeľ	1	0				
Trenčín	P. Bystrica	PZ Smák	0	0				
Trenčín	Prievidza	PSVP PR Magura, Čavoj	1	0				
Banská Bystrica	Zvolen	VŠLP TU Zvolen	0	1	X.	57	samec	dom.

zdroj: ŠOP SR

Kraj	Okres	PR/PZ	počet	dátum úhynu	hmotnosť	pohlavie
Prešov	Humenné	Srniec Vyšná Jablonka	1	V.	nezistená	samec
Prešov	Medzilaborce	Parilová PZ LOS	1	IV-V	nezistená	?
Žilina	Turč. Teplice	PR Turček	1	IX.	114	samica
Prešov	Poprad	PZ Belanská Vavrišovo	1	XI.	60-70	samica
Košice	Rožňava	PZ Vlachovo	1	VIII.	nezistená	samec

zdroj: ŠOP SR

Hniezdenie kormoránov veľkých na Slovensku v roku 2006

Otázka problémov kormorána a jeho vplyvu na rybnie spoločenstvá vo voľných tokoch a rybochovných zariadeniach je všeobecne známa. Nejde však len o problém, ktorý trápi a rozdeľuje rybárov, chovateľov rýb, štátnu ochranu prírody a mimovládne organizácie na Slovensku, ale v rámci celej Európy. Z tohto dôvodu je realizovaný v rámci organizácie COST projekt s názvom INTERCAFE. Ide o skupinu odborníkov z rôznych vedných odborov od ichtológie, ornitológie, technológie rybníkársťva až po sociológov a psychológov, ktorí riešia otázku vzájomných vzťahov a komunikácie.

Jednou z hlavných aktivít je poznanie biológie druhu kormorán veľký (*Phalacrocorax carbo*). Aj preto bolo v roku 2006 zo strany organizácie Wetlands International a INTERCAFE organizované celoeurópske sčítanie hniezdných kolónií kormorána veľkého. O koordináciu sčítania na Slovensku bola požiadaná Štátna ochrana prírody SR ako člen INTERCAFE.

Na základe údajov, ktoré jednotlivé organizačné jednotky ŠOP SR zaslali, bolo možné zistiť aktuálnu početnosť hniezdných párov kormorána veľkého v roku 2006. Hniezdne kolónie sa nachádzali na troch lokalitách na západnom a východnom Slovensku. Všetky tri kolónie sa nachádzajú na stromoch.

Na západnom Slovensku to bola iba jedna lokalita – Močiansky ostrov v rámci nCHVÚ Dunajské luhy. Tu sa hniezdna kolónia kormoránov nachádzala na riečnom ostrove a tvorilo ju 78 hniezd, potravnú bázu kormorány nachádzali vo voľnom toku Dunaja a priľahlých ramien.

Na východnom Slovensku ide o dve hniezdne lokality. Jednou je známe ornitologicky významné chránené územie – NPR Senianske rybníky. Táto hniezdna kolónia sa nachádzala na umelom ostro-

ve a kormorány lovíli hlavne v rámci blízkej siete rybníkov – rybochovného zariadenia Senné. V roku 2006 sa tu nachádzalo 18 hniezd kormoránov. Druhou hniezdnou lokalitou na východnom Slovensku bola Zemplínska Šírava, t.j. umelá vodná nádrž. Tu bolo v roku 2006 zistených 8 hniezd kormorána.

Spolu bolo teda na všetkých troch hniezdných lokalitách v roku 2006 v rámci Slovenska zistených 104 hniezd kormorána veľkého. Úspešnosť hniezdenia a počet vyletených mláďat sa z rôznych objektívnych príčin zistiť nepodarilo.

Za sledovanie lokalít a poskytnutie údajov patrí vďaka ornitológom a kolegom J. Lengyelovi, J. Gúghovi a M. Ballovi.

Mgr. Michal Adamec
Ústredie ŠOP SR

Celoročná ochrana vlka v Národnom parku Slovenský kras a prvý prípad zabitého vlka

Od 1. februára 2003 platí celoročná ochrana vlka (*Canis lupus*) v Národnom parku Slovenský kras, iba jedinom národnom parku na Slovensku. Vlčie teritória tu prirodzene presahujú južnú hranicu Slovenskej republiky a zasahujú do Aggteleškého národného parku v Maďarsku. Vlk dravý/obyčajný (*Canis lupus*) nebol zaradený do zoznamu chránených druhov, ale vzťahuje sa naň obmedzenie využívania (§ 37 zákona č. 543/2002), čo je podrobne upravené vo vyhláške MŽP SR č. 24/2003, ktorou sa vykonáva zákon o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov. Zároveň je to prioritný druh európskeho významu, pre ktorý Slovenská republika vyhlasuje chránené územia. Zároveň je tento živočíšny druh zverou v zmysle § 19 zákona č. 23/1962 Zb. o poľovníctve v znení neskorších predpisov. O niekoľko mesiacov od tejto novej legislatívnej situácie sa stal prvý prípad, kedy bol vlk na tomto území s celoročnou ochranou zabitý.

Hrhov, Slovenský kras, sobota 20. november 2004

Sychravé novembrové ráno, poľovníci z Poľovného združenia Hrhov o 10.30 ukončili prvý hon na diviačiu zver a informujú sa pred druhým honom o výskyte vlkov. Predseda poľovného združenia dôrazne upozorňuje všetkých o zákaze lovu tohto druhu. Do polhodiny od tohto upozornenia v borovicovom poraste Ing. Július Karaffa zastreľ vlka. Za účasti Štátnej ochrany prírody SR, správa NP Slovenský kras a Polície SR prebieha v popoludňajších hodinách obhliadka lokality a zaistovanie dôkazov.

O 2 dni

Správa NP SK podáva trestné oznámenie na Okresnú prokuratúru v Rožňave.

O 13 dní

Uznesením policajného orgánu začína trestné stíhanie pre trestný čin porušovania ochrany živočíchov.

Od decembra 2004 do marca 2005

Prebieha vyšetrovanie a výsluchy svedkov. Účastníci spoločnej poľovačky, ako aj J. K. sa vo výpovediach zhodujú, že boli informovaní vopred o výskyte vlkov, ako aj o zákaze ich lovu. J. K. sa bráni, že strieľal na túlavého psa, ktorý sa 15 metrov

pred ním zjavil v pohone, prenasledujúc tri srny.

O 173 dní

Okresný prokurátor v Rožňave JUDr. Zoltán Gallo vydáva uznesenie, že nejde o trestný čin. Toto uznesenie nebolo zaslané podateľovi trestného oznámenia – ŠOP SR, správe NP SK, a tak nebolo možné využiť trojdňovú lehotu na podanie sťažnosti.

O 188 dní

Správa NP SK dostala list od Okresnej prokuratúry v Rožňave s krátkou informáciou o postúpení veci na prejednanie disciplinárneho previnenia na Obvodný lesný úrad v Rožňave. Z tohto listu bolo zrejmé, že existuje v tejto veci právoplatné uznesenie.

Správa NP SK obratom podáva písomnú sťažnosť na Krajskú prokuratúru v Košiciach, ktorou namietla proti viacerým postupom okresnej prokuratúry.

O 229 dní

Do vyšetrovacieho spisu pribúda výpoveď vedúceho služobnej kynológie pri Okresnom riaditeľstve Policajného zboru v Rožňave, kde sa okrem iného uvádza: „... podľa predloženej fotodokumentácie predpokladám, že sa jedná o psa vo veku približne 6 až 12 mesiacov“.

O 241 dní

Obvodný lesný úrad v Rožňave vydáva rozhodnutie a ukladá Ing. Júliusovi Karaffovi disciplinárne opatrenie, odňatie poľovného lístka na dobu 2 rokov za to, že výstrelom z guľobrokového zbrane usmrtil vlka dravého, ktorý je na uvedenom území celoročne chráneným druhom bez možnosti lovu. J. K. sa proti rozhodnutiu neodvolal.

O 275 dní

Správa NP SK dostala krátku odpoveď Krajskej prokuratúry v Košiciach, ktorá uznala nesprávnosť postupu Okresnej prokuratúry v Rožňave, keď nedoručila uznesenie poškodenej strane. K ďalším štyrom bodom sťažnosti sa nevyjadřila.

O 293 dní

Na pokyn KP v Košiciach správa NP SK konečne 8. septembra 2005 prijala právoplatné uznesenie Okresnej prokuratúry v Rožňave z 12. mája 2005. V uznesení sa uvádza, že nejde o trestný čin a pro-

Druhá ochrana živočíchov

*Hrhov, Slovenský kras 20. 11. 2004
Foto: J. Popovics*

kurátor postúpil vec na OLÚ Rožňava na prejednanie disciplinárneho previnenia. V odôvodnení sa uvádza:

„Je nepochybné, že to bol Ing. Karaffa, ktorý pri spoločnej poľovačke zastreľil vlka, a to na území, kde je celoročne chránený, ovšem jeho úmysel nesmeroval k odstrelu vlka, strieľal na zviera v domnení, že ide o túlavého psa – vlčiaka, ktorý šťve vysokú zver. Tieto okolnosti je možné vyvodiť aj z menších praktických poľovných skúseností strelca Ing. Karaffu, ako aj z okolností, ktorá je potvrdená odborníkom kynológom, a to značnej podobnosti odstreleného vlka a psa plemena vlčiak, resp. kríženca tohto plemena.“

O 321 dní

Správa NP SK sa obracia na Generálnu prokuratúru SR so žiadosťou o preskúmanie zamietnutia a postupy nižších zložiek prokuratúry. Tento list ide zároveň na Ministerstvo vnútra SR, Ministerstvo životného prostredia SR, Výbor pre životné prostredie a ochranu prírody NR SR.

O 327 dní

Generálna prokuratúra potvrdzuje príjem podnetu a postupuje ho na vybavenie na Krajskú prokuratúru v Košiciach.

O 430 dní

Správa NP SK na žiadosť MŽP SR dopĺňa sťažnosť o ďalšie 3 body. Prokurátor Generálnej prokuratúry JUDr. Ladislav Hanniker opätovne posúva vec na Krajskú prokuratúru v Košiciach.

O 465 dní

Správa NP SK dostala list Krajskej prokuratúry v Košiciach, v ktorom prokurátor JUDr. Michal Se-

rečin podnet ako nedôvodný odkladá. K väčšine bodov sťažnosti sa nevyjadruje.

O 500 dní

Správa NP SK opätovne žiada Krajskú prokuratúru v Košiciach o odpoveď na konkrétne body sťažnosti.

O 502 dní

Prokurátor Krajskej prokuratúry v Košiciach JUDr. Michal Serečin v odpovedi úvadža, že „... v danom prípade policajný orgán postupoval v súlade s trestným poriadkom...“ a jeden bod podnetu odstupuje na prešetrenie netrestnému úseku okresnej prokuratúry.

O 673 dní

Obvodný lesný úrad v Rožňave odpúšťa časť sankcie Ing. Júliusovi Karaffovi a pred novou sezónou spoločných poľovačiek mu vracia poľovný lístok.

Aké riziká vyplývajú z tohto prípadu pre ďalšiu ochranu vlka? Miestna poľovnícka verejnosť predovšetkým zistila, že zabitie vlka v území s celoročnou ochranou je nepostihnuteľné ako z hľadiska trestného zákona, tak z hľadiska predpisov na úseku ochrany prírody. Našťastie od 1. apríla 2005 (účinnosť zákona č.15/2005) môže fyzickej osobe, ktorá nedodríava obmedzenia využívania vybraných druhov živočíchov podľa § 37, orgán ochrany prírody uložiť pokutu do 200 tis. Sk a prepadnutie veci, a tak ak takéto skutky nebudú posúdené ako trestné činy, bude ich riešiť obvodný úrad životného prostredia. Je nevyhnutné tiež ihneď zaistiť zastrelené zviera. Vzhľadom na očakávanú argumentáciu a obranu, že sa strieľal v skutočnosti na psov, budú možno v budúcnosti potrebné DNA analýzy. Treba si uvedomiť, že podľa súčasnej legislatívy je zastrelené zviera majetkom poľovného združenia. Aj keď išlo o protiprávny skutok jeho člena? V tomto prípade MŽP SR stále nerozhodlo, ako naložiť s predmetným exemplárom. Ak sa však takéto exempláre budú ponechávať poľovným združeniam, znásobí to ich motiváciu.

V praxi je ťažké zistiť a zdokumentovať prípady protiprávnych zabíjajúcich živočíchov. Napriek tomu, že v tomto prípade existovala desiatka svedkov, boli poučení i upozornení na výskyt vlkov a nečelých 30 minút po tomto poučení bol vlk zastrele-

ný, orgány činné v trestnom konaní pod dozorom prokuratúry akceptovali, že pár sekúnd, ktoré mal strelec k dispozícii myslieť, vidieť a strieľať na psa. V tejto súvislosti sa vynára otázka. Vie trestný zákon postihnúť toho, kto usmrtí, zraní alebo chytí chráneného živočícha v rozpore s predpismi na ochra-

nu prírody a krajiny a vyhlási, že sa pomýlil?

Ing. Milan Olekšák
NP Slovenský kras

Obnaženie hniezdnej steny pre včeláriky zlaté (*Merops apiaster*) v okrese Komárno

V okrese Komárno je včelárik zlatý pravidelným hniezdičom odkrytých sprašových a piesčitých stien na viacerých lokalitách. Hniezdiská sú situované predovšetkým v pahorkatinnom prostredí (spraše), ako aj v stenách vápnitých viatych pieskových dún.

Časť hniezdnych lokalít je súčasťou navrhovaného chráneného vtáčieho územia Dolné Pohronie (SKCHVU004, navrhovaná rozloha 229,32 ha). Veľká časť lokalít však leží mimo tohto navrhovaného územia. Jednou z nich je i hniezdisko v katastrálnom území obce Búč. Ide o strmý sprašový odkryv situovaný pri JZ okraji obce v nadmorskej výške približne 125 – 130 m n. m. Vzhľadom k tomu, že pod stenou sa postupne vytvorili erózne kužele, postupne sukcesne vyrástli porasty s agátom bielym (*Robinia pseudoacacia*). Stena bola v priebehu niekoľkých rokov prekrytá korunami agátov a včeláriky vlastne nemohli lokalitu využívať ako hniezdny biotop.

Z tohto dôvodu v roku 2006 pracovníci S-CHKO

Dunajské luhy (RNDr. A. Szabóová, Mgr. J. Lengyel) začali rokovania s vlastními/užívateľmi dotknutej lokality vo veci možných manažmentových opatrení na lokalite. V mesiaci február 2007 užívateľ pozemkov na lokalite (Lesy SR, OZ Palárikovo) pod vedením pána Ing. Krška – na podnet pracovníkov CHKO Dunajské luhy realizovali požadované manažmentové aktivity na vlastné náklady. Došlo k obnaženiu hniezdnej steny pre včeláriky vďaka ústretovosti užívateľa pozemkov na predmetnej lokalite.

V okrese Komárno S-CHKO Dunajské luhy už v dlhšom časovom horizonte zapája do manažmentových aktivít v prospech chránených druhov živočíchov a rastlín viaceré skupiny miestneho obyvateľstva, užívateľov, obecné úrady, ale i ostatné štátne inštitúcie.

Mgr. J. Lengyel, RNDr. A. Szabóová
S-CHKO Dunajské luhy

Obnažená hniezdna stena pre včeláriky zlaté po realizácii manažmentového zásahu, obec Búč 23. 2. 2007
Foto: A. Szabóová

Zimný výskyt rosničky zelenej, „zelených“ skokanov a ucháča sivého v miernej zime 2006/2007

Zima v sezóne 2006/2007 sa vyznačovala neobvykle miernym charakterom s výskytom vyšších teplôt a takmer úplnou absenciou snehovej pokrývky. Takto tomu bolo i v podmienkach Podunajskej nížiny a pahorkatiny v rámci územnej pôsobnosti Správy CHKO Dunajské luhy. Mierne počasie a takmer úplná absencia dlhotrvajúcej snehovej pokrývky a mrazov sa podpísala i napr. pod zimný výskyt niektorých druhov obojživelníkov (žaby) a netopierov v podmienkach okresov Nové Zámky a Komárno. Obdobne tomu bolo i v prípade viacerých druhov hmyzu (napr. včiel medonosných, niektorých druhov motýľov). V krátkom príspevku by som chcel čitateľom stručne opísať zimný výskyt žiab a netopiera.

Výskyt tzv. „zelených“ skokanov (*Rana kl. esculenta*) bol zistený dňa 16. januára 2007 pracovníkmi

S-CHKO Dunajské luhy (Lengyel J., Szabóová A.). V čase pozorovania medzi 11,20 až 11,30 sa približne 10 až 15 teritoriálnych samcov intenzívne ohlášalo v malom jazierku s vyvierajúcou termálnou vodou v kúpeľnom areáli Patince (v blízkosti budovy hotela Velnes). Lokalita (47°44'56.14" N, 18°18'39.30" E) je situovaná v blízkosti slovensko-maďarskej hranice v blízkosti obce Patince v južnej časti okresu Komárno (Nitriansky kraj, DFS: 8275d). Hlas samcov skokanov bol veľmi dobre počuteľný už na vzdialenosť minimálne 300m, jednalo sa o klasické teritoriálne hlasy (skôr typické pre jarnejšie obdobie). Termálna voda v jazierku údajne nezamŕza, skokany sa zdržiavali v riedkych zárasťoch páliek (*Typha*, sp.). Niektoré samce boli foto-

Termálne jazierko Patince (kúpele). Výskyt teritoriálnych samcov „zelených“ skokanov zistený 16. 1. 2007.

Rosnička zelená (*Hyla arborea*), CHA Palárikovský park 10. 2. 2007

Netopier sivý (*Plecotus austriacus*), odchytený v CHA Palárikovský park 10. 2. 2007

graficky dokumentované digitálnym fotoaparátom. V daný deň sa ráno vyznačovalo mrznutím, cez deň prevládalo slnečné a jasné počasie. Obdobný zimný výskyt teritoriálnych samcov skokanov sme v územnej pôsobnosti S-CHKO Dunajské luhy zatiaľ nepotvrdili na iných lokalitách (od roku 2000).

Výskyt aktívnej **rosničky zelenej** (*Hyla arborea*) a aktívneho loviaceho **netopiera sivého** (*Plecotus austriacus*) bol pracovníkom S-CHKO Dunajské luhy (J. Lengyel) zistený dňa 10. februára 2007 v obci Palárikovo. Lokalitou výskytu bol CHA Palárikovský park (50,8776 ha) s príľahlým rozsiahlym lesoparkom (48°02'12.78" N, 18°04'11.93" E). Nachádza sa v okrese Nové Zámky (Nitriansky kraj, DFS: 7974c). Aktívna rosnička bola fotograficky dokumentovaná v juhovýchodnej časti parku neďaleko od chodníka a budovy kaštieľa. Zdržovala sa na suchej byline v podrade s vrstvou platanového listia (17,25 – 17,45 počas stmievania). Na rovnakej lokalite a mieste bol v daný večer zistený výskyt loviaceho netopiera sivého. Odchytený bol náhodne (a necielene) do ornitologickej nárazovej siete (slúžiacej na odchyt spevavcov) počas stmievania (17,30). Juhovýchodná časť parku, kde sa netopier chytil, sa vyznačovala rozvoľneným usporiadaním skupín drevín (*Celtis occidentalis*, *Aesculus hippocastanum*) a skupín krov (prevaha *Deutzia scab-*

ra) s koseným bylinným podrastom. Netopier bol po fotografickej dokumentácii opäť vypustený. Zimný výskyt rosničky a netopiera sivého nebol doteraz (od roku 1986) v podmienkach nížinného okresu Nové Zámky potvrdený.

Neobyčajná zima (2006/2007) ukázala, že väčšie pôvodné európske druhy živočíchov sú adaptované na rôzne klimatické výkyvy i v značne antropogénne zmenenej nížinnej krajine. Niektoré špecifické územia (lokality výveru termálnych vôd) môžu predstavovať zaujímavé zimné refúgiá napr. pre obojživelníky. Historické parky s kaštieľmi sú zasa neobyčajne bohatými refúgiami nielen netopierov, ale i avifauny a hmyzu. Ochrana takýchto lokalít má v súčasnosti opodstatnenie, ak berieme do úvahy špecifiká odlesnených nížin s veľmi nízkou lesnatosťou a významným zastúpením ornej pôdy – agroecén. Ochrana historických parkov v intravilánoch obcí a miest by určite mala byť naďalej jednou z priorit ochrany prírody na Slovensku.

Vývoj klímy v blízkej budúcnosti ukáže, do akej miery môžeme očakávať zimné výskyt i tak sezónne aktívnych druhov živočíchov, ako sú žaby a netopiere.

Text a foto: Mgr. Jozef Lengyel
S-CHKO Dunajské luhy

Ichtyologické prieskumy ŠOP SR – Rada SRZ

Jednou z pomerne početných skupín chránených živočíchov, ktoré sú v pozornosti štátnej ochrany prírody Slovenskej republiky (ŠOP SR), sú ryby. V zmysle vyhlášky č. 24/2002 Z. z., ktorou sa vykonáva zákon č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov, sa na Slovensku vyskytuje 23 druhov rýb národného významu, z toho je 19 druhov európskeho významu, pre ktoré sa vyhlasujú územia NATURA 2000. Medzi takéto druhy patria vzácne alebo v Európe ohrozené druhy rýb, ako napr. blatniak tmavý (*Umbra krameri*), hrúzy (*Gobio kessleri*, *G. uranoscopus*), kolký (*Zingel streber*, *Z. zingel*) atď. (tab. č. 1).

K európsky významným druhom zaraďujeme aj lipňa tymiánového (*Thymallus thymallus*) a mrenu severnú (*Barbus barbus*). Územia NATURA 2000 sa pre ich ochranu nevyhlasujú, ale ich lov a využívanie môže v zmysle smernice o biotopoch podliehať regulačným opatreniam. V zmysle vyhlášky č. 185/

2006 Z. z., ktorou sa vykonáva zákon č. 139/2002 Z. z. o rybárstve, je celoročne chránených 19 druhov rýb.

Dôvody realizácie prieskumov

Väčšia orientácia rybárstva na skupinu lovných rýb nedáva predpoklady na dôkladné poznanie výskytu chránených druhov, o ktorých je pomerne málo údajov. Rybármi nie sú evidované ich výskyt alebo náhodné úlovky a nie sú zvyčajne ani predmetom zarybňovania (s výnimkou lipňa, mreny či hlavátky). Údaje pochádzajú väčšinou z ichtyologických prieskumov realizovaných vedeckými inštitúciami alebo organizáciami SRZ. Práve tieto druhy sú však v pozornosti ochrany prírody vzhľadom na ich vzácnosť a ohrozenosť.

Štátna ochrana prírody SR realizovala a realizuje viacero partiálnych ichtyologických prieskumov väčšinou v spolupráci so SRZ a vedeckými inštitúciami, ale aj vlastnými kapacitami. V roku 2006

sa ŠOP SR rozhodla realizovať v spolupráci s Radou SRZ komplexnejší prieskum zameraný na výskyt chránených druhov európskeho významu. Dôvodov realizácie prieskumov bolo viacero:

- absencia, resp. nedostatok údajov o výskyte chránených druhov rýb a mihulí,
- požiadavka Európskej komisie na preskúmanie výskytu viacerých európsky významných druhov rýb vyplývajúcich z rokovania k územiám európskeho významu (NATURA 2000),
- monitoring vplyvu kormorána veľkého na ichthyofaunu,
- príprava podkladov pre systematický monitoring druhov a biotopov vyplývajúci z čl. 11 smernice o biotopoch.

Lokalizácia prieskumov

Vybraných bolo spolu 111 profilov na 19 slovenských tokoch (tab. č. 2). Výber profilov bol uskutočnený na základe nasledovných kritérií:

- tok (alebo jeho úsek) s nedostatkom údajov, starými alebo žiadnymi údajmi v Informačnom systéme taxónov a biotopov (ISTB),
- tok nachádzajúci sa v území európskeho významu s predmetom ochrany rýb a mihulí,
- tok s predpokladaným výskytom druhov európskeho významu,
- úsek toku s výskytom kormorána veľkého v zimnom období,
- zastúpenie všetkých typov mezohabitátov (perejovité úseky, tíšiny atď.).

Ichtyologické prieskumy boli vykonané na základe výnimky MŽP SR. Vzhľadom na oneskorené udelenie výnimky a veľký počet od seba vzdialených lokalít sa v roku 2006 podarilo realizovať 85 profilov. Zvyšných 26 bude preskúmaných v roku 2007. Prieskumy realizovala Rada SRZ Žilina za účasti minimálne 6 pracovníkov, pričom boli vždy prítomní aspoň dvaja pracovníci ŠOP SR. Počet účastníkov výlovu závisel od konkrétnych morfológických charakteristík toku, najmä od šírky a hĺbky toku. Najviac, až 22 pracovníkov, sa zúčastnilo výlovu na Váhu pod Strečnom.

Mihula ukrajinská (Eudontomyzon mariae) – kriticky ohrozený druh

Metodika prieskumov

Výlov prebiehal metódou lovu motorovým elektrickým agregátom, na väčších tokoch aj za pomoci ďalšieho motorového agregátu, prípadne batériových agregátov, bez prehradenia toku sieťovými zábranami. Dĺžka preloveného úseku toku predstavovala okrem niekoľkých špecifických prípadov 100 m. V prípade výskytu stupňov, hatí, sklzov alebo iných prekážok v toku boli profily zvolené pod nimi. Osobitná pozornosť bola venovaná mezohabitátom s predpokladom výskytu niektorých cieľových druhov (mihule, plže a pod.).

Na každej lokalite sa vyhodnotilo druhové zloženie rýb, počet ulovených jedincov, zaznamenala sa dĺžka, šírka a priemerná hĺbka toku pre potreby výpočtu CPUE-koefficientu (úlovok na jednotku rybolovného úsilia), ďalej bola zhotovená fotografia toku v danom profile a GPS-prístrojom zamerané jeho súradnice. Pre ŠOP SR bolo prioritou zistenie druhového zastúpenia s pomerným určením početnosti jednotlivých druhov. Pristúpením k tejto metodike, zameranej len na spočítavanie jedincov v rámci druhov, bolo minimalizované zaobchádzanie s rybami a zabezpečené ich urýchlené vypúšťanie bez strát, resp. úhynov. V prípade lokalít severného Slovenska so zameraním na sledovanie vplyvu predačného tlaku kormorána veľkého boli zaznamenané aj biometrické údaje ulovených jedincov (dĺžka tela), umožňujúce navyše vyhodnotenie vekovej štruktúry prítomných populácií, ako aj stanovenie ichthyomasy.

Výsledky

Pre obšírnosť prieskumov ponúkame len rámcové zhrnutie ich výsledkov.

Na 85 profiloch bolo spolu zistených 53 druhov rýb, z toho 15 druhov európskeho významu a 2 druhy mihúľ. Priemerne na štyroch z piatich profilov bol zaznamenaný aspoň 1 európsky významný druh (69 profilov), čo dokumentuje vysokú hodnotu našich tokov aj z pohľadu ochrany európskej prírody. Odchytených bolo spolu 14 354 jedincov, všetky boli vypustené. Z toho 3 042 jedincov patrilo k európsky významným druhom rýb alebo mihúľ. Vzhľadom na to, že nebolo použité prehradenie tokov sieťovými zábranami, môžeme predpokladať, že početnosť a zastúpenie jednotlivých druhov je vo všeobecnosti vyššia. Pre základné zistenie zloženia ichtyocenózy však zvolená metóda postačovala.

Pestré druhové zloženie bolo zaznamenané v Čičovskom mŕtvom ramene (24 druhov), na Turci, dolnom Hrone a Ipli, najmä v pôvodných antropicky neovplyvnených úsekoch. Z európsky významných druhov sa najčastejšie vyskytovala

važne na strednom toku Hrona, mrena severná tiež na rieke Kysuca a na hornom úseku Oravy a mrena stredomorská na rieke Hornád. Za významné považujeme nálezy mihúľ (*Eudontomyzon* sp.) na Rohoznej a Hnilci, plotice lesklej (*Rutilus pigus*) na Klátovskom ramene, kolka vretenovitého (*Zingel streber*) na Ipli, hrúza bielo plutvého (*Gobio al-bipinatus*) na Hrone a Ipli či lopatky dúhovej (*Rhodeus sericeus amarus*) na Laborci a Tise.

Pomerne chudobné druhové spektrum bolo zaznamenané na Hnilci, hornom Hornáde a Váhu, najmä v regulovaných úsekoch bez dostatku úkrytových, potravných alebo neresových možností.

V súvislosti s problematikou výskytu zimujúcich populácií kormorána veľkého a ich vplyvu na rybie spoločenstvá vybraných úsekov riek bude pre utvorenie striktných záverov potrebná realizácia viacsézónneho prieskumu. Napriek tomu bola na prvý pohľad špecifická situácia zistená na väčšine profilov v rámci rieky Orava a predovšetkým horného úseku Váhu (medzi VN Krpeľany a VN Liptovská Mara). Mrena severná (*Barbus barbus*)

a najmä lipeň tymiánový (*Thymallus thymallus*) tu často úplne absentovali. Podobne ostatné druhy rýb typické pre príslušné pásmo tokov v tomto regióne, ako podustva severná (*Chondrostoma nasus*), jalec hlavatý (*Leuciscus cephalus*) a jalec maloústý (*Leuciscus leuciscus*) a na rieke Orava tiež ploska pásavá (*Alburnoides bipunctatus*), boli zastúpené len vo veľmi malej miere alebo vôbec nie. Spoločným rysom takmer všetkých lokalít na uvedených tokoch bola nízka početnosť prirodzene sa vyskytujúcich rýb a zároveň dominantný výskyt hlaváča bielo plutvého (*Cottus gobio*). Treba zdôrazniť, že primárnym negatívnym vplyvom na týchto lokalitách

je narušenie kontinuity toku priečnymi bariérami a likvidáciou prirodzených biotopov a úkrytov.

Na záver môžeme konštatovať, že druhové spektrum ichtyofauny našich tokov je pestré, aj keď ovplyvnené negatívnymi zásahmi do tokov. Ryby ako indikátor kvality vodného prostredia veľmi citlivo reagujú najmä na regulácie, napriamovanie tokov, výrub brehových porastov, bariéry na tokoch, splach hnojív, znečisťovanie. Tieto a mnohé ďalšie

Dokumentácia výlovu

mrena severná (*Barbus barbus*), lipeň tymiánový (*Thymallus thymallus*), ďalej mrena stredomorská (*Barbus meridionalis petenyi*) a hlaváč bielo plutvý (*Cottus gobio*). Tieto druhy zároveň dosahovali aj všeobecne najvyššiu mieru dominancie (*eu-dominant-dominant*). Lipenť tymiánový a hlaváč bielo plutvý boli pritom prirodzene najpočetnejšie v rámci podhorských tokov (predovšetkým Orava, horný Váh a Rajčanka, ďalej horný Turiec), zatiaľ čo oba druhy mreny boli najviac zastúpené pre-

Takmer 50 cm mrena severná (*Barbus barbus*) na Váhu

negatíva prispievajú k tomu, že zastúpenie a početnosť niektorých druhov rýb je na väčšine tokov dlhodobo nedostatočná (napr. mrena, lipeň, hlaváčka, hrúzy, kolký). Na niektorých tokoch je prídruženým vplyvom predačný tlak kormorána veľ-

kého a šírenie nepôvodných druhov. Najmä postupné prenikanie inváznych druhov (karras zlatistý, sumček čierny, sumček hnedý, slnečnica pestrá, hrúzovec sieťovaný a i.) do našich tokov spôsobuje ústup pôvodných druhov, obzvlášť v južných častiach Slovenska (Dunaj, Tisa, dolný Váh, Hron, Nitra). Populácie niektorých druhov sú dnes už kriticky ohrozené (blatniak tmavý, hrúz Kesslerov, hrúz fúzatý, čík európsky, kolký, mihule), preto bude nevyhnutné intenzívne sa venovať ich záchrane. Snahou ŠOP SR je realizovať programy záchrany, ktoré majú zabezpečiť priaznivý stav ich populácií prostredníctvom revitalizačných opatrení a reštitúcií na pôvodné lokality. Napríklad v súčasnosti realizuje program záchrany blatniaka tmavého (*Umbra krameri*) s podporou štrukturálnych fondov EÚ na lokalitách podunajskej, východoslovenskej a záhorskej nížiny.

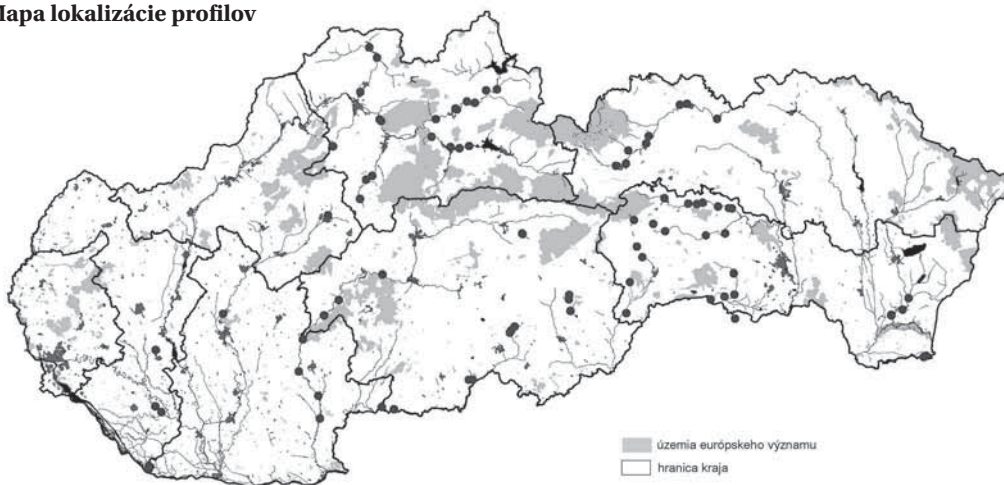
Tab č. 1: Európsky významné druhy rýb a mihulí v zmysle smernice o biotopoch

Vedecký názov	Slovenský názov	Počet profilov so zaznamenaním druhu	Celkový počet zaznamenaných jedincov
<i>Aspius aspius</i>	boleň dravý	3	4
<i>Barbus meridionalis</i> (<i>peloponensis</i>)	mrena stredomorská	21	374
<i>Barbus barbus</i>	mrena severná	29	667
<i>Cobitis taenia</i> (<i>elongatoides</i>)	plž severný	0	-
<i>Cottus gobio</i>	hlaváč bieloplutvý	20	1512
<i>Gobio albipinnatus</i>	hrúz bieloplutvý	7	138
<i>Gobio kessleri</i>	hrúz Kesslerov	0	-
<i>Gobio uranoscopus</i>	hrúz fúzatý	0	-
<i>Gymnocephalus baloni</i>	hrebenačka vysoká	0	-
<i>Gymnocephalus schraetser</i>	hrebenačka pásavá	0	-
<i>Misgurnus fossilis</i>	čík európsky	1	6
<i>Pelecus cultratus</i>	šablá krivočiara	0	-
<i>Rhodeus sericeus amarus</i>	lopatka dúhová	10	52
<i>Rutilus frisii meidingeri</i>	plotica čiernomorská (perleťová)	0	-
<i>Rutilus pigus</i>	plotica lesklá	1	1
<i>Sabanejewia aurata</i> (<i>balcanica</i>)	plž zlatistý (vrchovský)	8	48
<i>Thymallus thymallus</i>	lipeň tymianový	29	223
<i>Umbra krameri</i>	blatniak tmavý	0	-
<i>Zingel streber</i>	kolok vretenovitý	1	1
<i>Zingel zingel</i>	kolok veľký	2	2
<i>Eudontomyzon danfordi</i>	mihula potiská	1	4
<i>Eudontomyzon mariae</i> (<i>vladkoví</i>)	mihula ukrajinská (Vladykovova)	2	2
<i>Lampetra planeri</i>	mihula potočná	0	-

Druhovú ochranu živočíchov

Mapa lokalizácie profilov

Tab č. 2: Zoznam realizovaných profilov s vyjadrením počtu zaznamenaných druhov

profil	počet druhov
Blh, alúvium	4
Blh, nad Drienčanmi	6
Blh, pod Potokom	4
Bodva, Budulov	7
Bodva, Hatiny	5
Bodva, Hosťovce	9
Bodva, pod Jasovom	7
Bodva, Žarnov	6
Čičovské mŕtve rameno (Lion)	24
Čičovské mŕtve rameno (Lion) -	
Čiližské rameno	5
Čierna voda, Stretávka	8
Čierny potok, Strážky	5
Hnilec Tretí Hámor, pod ústím	
potoka Surovec	2
Hnilec, Hnilec	3
Hnilec, Matilda Huta	5
Hnilec, Mníšek nad Hnilcom	1
Hnilec, Palcmanská Maša	3
Hornád, Chrást nad Hornádom	
poniže mosta	6
Hornád, Kluknava poniže ihriska	5
Hornád, Krompachy poniže	
želez. mosta	8
Hornád, Markušovce	8
Hornád, Olcnavá poniže mosta	6
Hornád, Spišská Nová Ves	
pri zimnom štadióne	6

profil	počet druhov
Hornád, Spišské Vlachy,	
1,5 km powyše mosta	7
Hornád, Štefanská Huta poniže mosta	5
Hron, Hronovce	10
Hron, Kozárovce	9
Hron, nad Jalnou	10
Hron, Nová Baňa	10
Hron, pod VN Kalná	15
Hron, pri Žarnovici	7
Hron, Šárovce	10
Ipeľ, Breznička	6
Ipeľ, Ipeľské predmostie	9
Ipeľ, Kalinovo	8
Ipeľ, medzi Brezničkou a Kalinovom	5
Ipeľ, Veľká nad Ipľom	13
Klátovské rameno, Dunajský Klátov -	
pri mlyne	12
Klátovské rameno, Horné Mýto	12
Klátovské rameno, Klátov - mlyn	1
Klátovské rameno, Trhová Hradská	10
Kysuca, Čadca - sútok s Čerňankou	9
Kysuca, Krásno nad Kysucou	8
Kysuca, Rudinka	10
Laborec - odstavené rameno Oborín	8
Laborec - UEV Oborínske jamy	7
Laborec pri Ižkovciach (teplá voda)	9
Laborec pri Oboríne	7
Litmanovský potok, Stará Ľubovňa	5

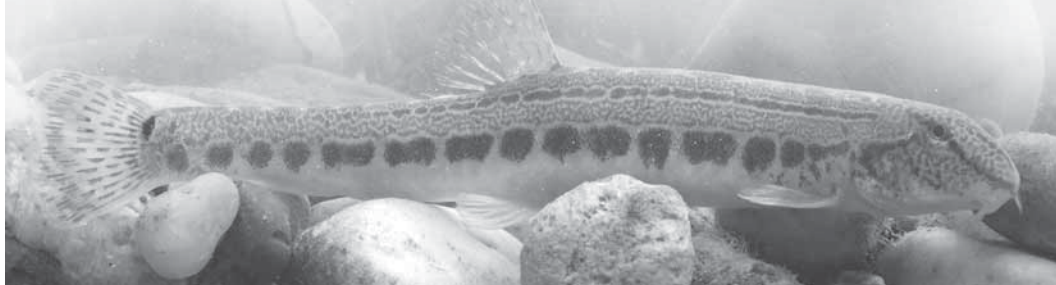
Nitra, Bojnice-Kúty	7
Nitra, pod haťou Jelšovce	15
Orava, Bziny	10
Orava, Dolná Lehota	8
Orava, Mokrač	11
Orava, nad Žaškovským mostom	12
Orava, Podbiel	8
Orava, Sedliacka Dubová	7
Orava, Trstená - garáže	8
Poprad, Hniezdne	9
Poprad, Kežmarok	10
Poprad, Matejovce	5
Poprad, Plaveč	8
Poprad, ústie Teplického potoka	5
Rajčanka, nad Šujou	4
Rohozná, Brezno-Rohozná, pri objekte SPP	5
Rohozná, Michalová-Kubická, pod pilou	4

Slaná, Čoltovo	4
Slaná, Nižná Slaná	2
Slaná, Vlachovo	4
Stará rieka, asi 2 km nad ústím	9
Studený potok pri Veľkej Lomnici	3
Štítnický potok	1
Tisa - mŕtve rameno dolné	7
Tisa - mŕtve rameno horné	6
Tisa - mŕtve rameno stredné	11
Tisovník, asi 1 km nad ústím	12
Turiec, Dubové	9
Turiec, nad mostom v Moškovci	15
Turiec, Socovce	15
Váh, Hubová	6
Váh, Ivachnová	7
Váh, Lisková	7
Váh, nad Starhradom	6
Váh, nad Strečnom	14
Váh, Ružomberok - pod mostom na DK	8

Literatúra:

Beleš, P., Chládecký, B., Krajč, T.,: 2006: Inventarizačný výskum ichtyofauny - správa z prieskumu za rok 2006, SRZ - Rada Žilina

Text a foto: Ing. Andrej Saxa
Ústredie ŠOP SR

Pľz podunajský (*Cobitis elongatoides*) z kanálovej sústavy Žitného ostrova. Druh je uvádzaný aj ako pľz severný (*Cobitis taenia*), keďže rozdiel medzi nimi je možné určiť len genetickými metódami.

Foto: J. Hajdu

Medúzka sladkovodná (*Craspedacusta sowerbyi*) – invázny druh na Slovensku

Medúzka sladkovodná (*Craspedacusta sowerbyi* Lankester, 1880) je veľmi zaujímavý živočích, ktorý svojím vzhľadom priťahuje pozornosť mnohých bádateľov. *C. sowerbyi* vôbec nie je ojedinelým tvorom, vyskytuje sa takmer na celom svete a neustále sa šíri na nové lokality.

V literatúre sa môžeme stretnúť s rôznymi ná-

zormi týkajúcimi sa pôvodu tohto zaujímavého živočícha. Jedna skupina vedcov tvrdí, že pochádza zo Severnej Ameriky z oblasti Appalachian Mountains. Druhá skupina vedcov predpokladá jej pôvod z Číny, pričom za pôvodnú oblasť pokladajú povodie rieky Yang-c'-tiang, kde je táto medúzka veľmi hojná (LYTLE 1962). Často sa môžeme stretnúť aj s názorom, že pôvod druhu *C. sowerbyi* od-

vodzujeme od mora Tethys, odkiaľ mohla vniknúť už v trefohorách do vôd všetkých kontinentov (JANOWSKI 2001).

Medúzka sladkovodná je známa zo všetkých svetadielov okrem Antarktídy, jej rozšírenie je však sporadické. Prvýkrát ju v Európe pozoroval Sowerby, sekretár londýnskej botanickej spoločnosti, v londýnskom Regent's Parku (1880) v bazéne, v ktorom pestovali brazílsky druh ľekna (LANKESTER 1880). Vo voľnej prírode bola však chytená až o 27 rokov neskôr po svojom objavení, a to v čínskej rieke Yang-c'-tiang (OKA, 1907). V bývalom Československu okrem nálezov v akváriách v Prahe a v Brne bola zistená vo Vltave pod Prahou (DEJDAR 1934), v jednej z protipožiarnych nádrží v Ostrave-Vítkoviciach (KAPLER 1960) či v podobnej nádrži na okraji Prahy (PUCHOLT 1968). Vo Vltave zaznamenal DEJDAR (1934) viac-menej pravidelný výskyt jedincov druhu *C. sowerbyi* v priebehu viacerých rokov. Neustále sa však objavujú nové náleziská tohto živočicha (štrkoviská, zatopené lomy či rieka Labe). V rokoch 1961 až 1967 vo vzorkách zooplanktónu z Dunaja našli Vranovský a kol. spolu 15 juvenilných exemplárov medúzového štádia priemeru 600 až 1300 µm. Pravdepodobne sa pred rokom 1961 medúzka sladkovodná na našom území nevyskytovala, lebo zreteľne voľným okom viditeľné medúzové štádiá by len ťažko unikli zraku rybárov či kúpajúcich sa ľudí (VRANOVSKÝ 1969, 2003). Po nálezoch v Dunaji bola medúzka pozorovaná v rôznych nádržiach s tendenciou rozširovať sa. V roku 1977 Orvoš našiel niekoľko medúzových štádií v protipožiarnej nádrži Slovnaftu v Bratislave (OKÁLI 1980). Počas júla a septembra roku 1979 Matis zaznamenal masový výskyt jedincov druhu *C. sowerbyi* v národnej prírodnej rezervácii Čičovské mŕtve rameno. Prvé zaznamenanie prítomnosti medúziek na Zlatých pieskoch pri Bratislave je z roku 1981 (MATIS 2003). O rok neskôr HOLEC (1984) pozoroval medúzky na Nových Košariskách. Od roku 1991 sa medúzka sladkovodná vyskytuje, niektoré roky až masovo,

na štrkoviskách medzi Madunicami a Drahovcami na Považí (NADASKY *in lit.*). V deväťdesiatych rokoch minulého storočia bola *C. sowerbyi* nájdená v štiavnických vodných nádržiach (BITUŠÍK 1996). Najprv v roku 1992 sa objavila v Počúvadlianskom a o rok neskôr aj v Evičkinom jazere. Výnimočné na už spomínaných nálezoch medúziek je to, že sú doteraz najvyššie položené lokality, kde sa tento druh na Slovensku vyskytuje (634, resp. 662 m n. m.). MATIS (2003) odchytil v roku 1998 medúzové štádiá z lokality Veľký Draždiak v bratislavskej Petržalke. Ten istý rok uvádza HOLEC (*in verb.*) nálezy na Zelenej Vode I (Blatina) pri Bratislave. Prekvapujúci je však výskyt mladých aj dospelých štádií v Klingerí (Štiavnické vrchy) v lete 2001, ktorý patrí k najchladnejším tajchom (VRANOVSKÝ 2001). Ďalšou známou lokalitou sú Vajnorské jazerá, na ktorých rybári pozorovali zopár jedincov tak tiež v roku 2001, kedy sa medúzky objavili aj na vodnej ploche v Beňove (BEHULIAK *in verb.*). MIKULÍČEK (*in verb.*) v roku 2002 zaznamenal výskyt niekoľkých jedincov v Rusovciach. V lete 2002 sme tiež našli jedného jedinca medúzky sladkovodnej na štrkovisku v Jurskom Šúri (JASLOVSKÁ & STLOUKAL 2004). Prítomnosť druhu *C. sowerbyi* na Slnecných jazerách v Senci je známa najmenej od roku 2003. V roku 2003 sa medúzka objavila na lokalite Nemečky pri Topolčanoch v potoku Chocina, ako aj v Oldzi pri Ledniciach (KLÚČIK *in verb.*). V lete 2004 boli medúzové štádiá pozorované vo vodnej nádrži Košiare pri meste Rajec (okres Žilina) (HARANT *in verb.*), toho roku sme tiež odchytili niekoľko jedincov z lokalít Rovinka - Za hrádzou a Gabčíkovo - Nárad.

Počas nášho sledovania medúziek sladkovodných sme zistili, že tvorba medúzových štádií môže prebiehať pri oveľa nižšej teplote, ako sa predpokladalo. Túto skutočnosť sme si uvedomili pri nájdení medúziek na lokalite Vajnorské jazerá, kde sa v lete 2004 objavili dospelé medúzky už pri teplote 20,5 °C, čo znamená, že ku strobilácii (oddeľovaniu medúziek z polypov) muselo dôjsť pri teplote nižšej ako 20 °C. BITUŠÍK (1996) podobnú situáciu pozoroval

v Štiavnických vrchoch, kde teplota vody pri zbere medúziek nepresahovala 22 °C. Tieto zistené skutočnosti sú zrejme dôsledkom adaptácie medúziek na nižšie teploty vo vodných nádržiach. Dnes už teda nemôžeme predpokladať výskyt jedincov druhu *C. sowerbyi* len pri teplote vyššej ako 26 °C, medúzky sa začali bežne objavovať pri oveľa nižšej teplote.

Bol pozorovaný vplyv medúzky sladkovodnej na zooplanktón. Príležitostné zvýšenie medúzovej populácie je sprevádzané poklesom niektorých druhov, ktoré sú súčasťou zooplanktónu (JANKOWSKI & RATTE 2000). Medúzka sladkovodná v menších jazerách plní úlohu predátora, živí sa rôznymi organizmami, ako sú napríklad: Ciliata (*Halteria* spp.), Rotatoria, Crustacea (*Ceriodaphnia* spp., *Bosmina* spp.) a výrazne znižuje stavy týchto živočíchov, čo má spätne vplyv na fytoplanktón, ktorého množstvo sa mierne zvyšuje (JANKOWSKI & RATTE 2000). Medúzky sú vo všeobecnosti aktívni predátori, ktorí sa javia ako kľúčový faktor ovplyvňujúci dynamiku zooplanktónu, a tým zároveň napomáhajú populácii fytoplanktónu.

Podľa niektorých autorov je výskyt medúziek na vodných plochách negatívny, obzvlášť ak sa nachádzajú vo veľkých množstvách, lebo znižujú hladinu kyslíka v nádrži, a tým môžu spôsobiť úhyn vybraných organizmov.

Na záver chceme poukázať na vysokú pravdepodobnosť, že medúzka sladkovodná sa bude neustále šíriť na nové lokality na celom Slovensku, a teda nebude vôbec neobvyklé letné kúpanie na štrkoviskách v spoločnosti medúziek, ktoré pre ľudí (na rozdiel od ich morských príbuzných druhov) nepredstavujú nijaké nebezpečenstvo.

Literatúra:

- BITUŠÍK, P., 1996: Medúzka sladkovodná v CHKO Štiavnické vrchy. Chránené územia Slovenska, 27: 36-37.
- DEJDAR, E., 1934: Die süßwassermeduse *Craspedacusta sowerbyi* Lankester in monographischer Darstellung. Z. Morphol. Ökol. Tiere, 28: 595-691.
- HOLEC, P., 1984: Výskyt sladkovodnej medúzky *Craspedacusta sowerbyi* v okolí Bratislavy. ŽIVA, 32: 141.
- JANKOWSKI, T., 2001: The freshwater medusae of the world – a taxonomic and systematic literature study with some remarks on other inland water jellyfish. Hydrobiologia, 462: 91-113.
- JANKOWSKI, T. & RATTE, H. T., 2000: On the influence

of the freshwater jellyfish *Craspedacusta sowerbyi* on the zooplankton community. Verh. Internat. Verein. Limnol., 27: 1-4.

JASLOVSKÁ, M. & STLOUKAL, E., 2004: Invasion of freshwater medusa, *Craspedacusta sowerbyi* into Carpathian and Pannonian area. – In: Stloukal, E. & Kalúz, S. (eds): Book of Abstracts – Fauna Carpathica Meeting 2004, p. 20.

KAPLER, O., 1960: Ostravské náleziště medusy sladkovodní (*Craspedacusta sowerbyi* Lank.). Přírodověd. čas. Slezský, 21: 121-122.

LANKESTER, E. R., 1880: On a new jelly-fish of the order Trachomedusae, living in fresh water. Nature, 22: 147-148.

LYTLE, CH. F., 1962: *Craspedacusta* in the southeastern United States. Tulane Studies in Zoology, 9: 309-314.

MATIS, D., 2003: Nálezy medúzky sladkovodnej (*Craspedacusta sowerbyi* Lankester, 1880) na Slovensku. Folia faunistica Slovaca, 8: 27-28.

OKA, A., 1907: Eine neue Süßwassermeduse aus China. Annot. Zool. Jap., 6: 219-227.

OKÁLI, I., 1980: Další nález druhu *Craspedacusta sowerbyi* Lank., 1880 (Hydrozoa, Olindiidae) na Slovensku. Acta Rer. Natur. Mus. Nat. Slov., 26: 31-32.

PUCHOLT, R., 1968: Nový výskyt sladkovodní medúzy v Čechách. ŽIVA, 54: 143.

VRANOVSKÝ, M., 1969: *Craspedacusta sowerbyi* Lankester z československo-maďarského úseku Dunaja. Biológia, 24: 421-423.

VRANOVSKÝ, M., 2001: Medúzy už aj v Klingeri. Štiavnické Noviny, 12: 1-2.

VRANOVSKÝ, M., 2003: O niektorých neozoách v slovenskej časti Dunaja. Folia faunistica Slovaca, 8: 29-33.

Mgr. Miroslava Farkašová

Eduard Stloukal, PhD.

Katedra zoológie, Prírodovedecká fakulta
Univerzita Komenského v Bratislave

Prehľad chránených stromov Slovenska podľa okresov a krajov evidovaných v štátnom zozname k 31. 12. 2006

Okres	Počet
Bratislava I	25-30-24
Bratislava II	0-0-0
Bratislava III	0-0-0
Bratislava IV	2-2-2
Bratislava V	0-0-0
Malacky	0-0-0
Pezinok	2-4-2
Senec	2-2-2
Bratislavský kraj spolu:	31-38-26 (7/19)
Trnava	7-9-5
Dunajská Streda	13-37-5
Galanta	8-10-5
Hlohovec	2-2-2
Piešťany	3-3-3
Senica	2-2-2
Skalica	1-4-1
Trnavský kraj spolu:	36-67-13 (6/7)
Banská Bystrica	19-135-13
Banská Štiavnica	5-17-5
Brezno	0-0-0
Detva	4-4-3
Krupina	5-5-5
Lučenec	2-5-2
Poltár	3-14-3
Revúca	9-52-7
Rimavská Sobota	3-3-3
Veľký Krtíš	13-17-9
Zvolen	7-20-7
Žarnovica	14-22-9
Žiar nad Hronom	8-12-7
Banskobystrický kraj spolu:	92-306-37 (25/12)
Trenčín	6-31-4
Bánovce nad Bebravou	1-1-1
Ilava	11-15-11
Myjava	5-8-3
Nové Mesto nad Váhom	5-36-3
Partizánske	1-1-1
Považská Bystrica	8-12-3
Prievidza	12-25-8
Púchov	4-4-4
Trenčianský kraj spolu :	53-133-20 (11/9)

Vysvetlivky, napríklad: 478-1320-70 (33/37)

478 - počet chránených stromov a ich skupín vrátane stromoradií,

1320 - počet jedincov chránených stromov,

70 - počet druhov stromov,

33/37 - pôvodný/nepôvodný

Prešov	3-3-3
Bardejov	0-0-0
Humenné	6-6-5
Kežmarok	2-2-2
Levoča	5-12-3
Medzilaborce	2-2-2
Poprad	3-8-3
Sabinov	4-5-3
Snina	3-3-3
Stará Ľubovňa	3-25-3
Stropkov	5-7-1
Svidník	13-28-3
Vranov nad Topľou	5-5-4
Prešovský kraj spolu :	54-106-16 (9/7)
Nitra	2-2-2
Komárno	2-68-2
Levice	15-22-11
Nové Zámky	13-82-11
Šaľa	2-2-2
Topoľčany	2-2-2
Zlaté Moravce	4-22-2
Nitriansky kraj spolu:	40-200-17 (7/10)
Košice I	6-8-6
Košice II	1-29-1
Košice III	0-0-0
Košice IV	0-0-0
Košice-okolie	6-7-4
Gelnica	2-6-1
Michalovce	4-4-2
Rožňava	11-34-4
Sobrance	4-4-3
Spišská Nová Ves	4-6-3
Trebišov	6-10-4
Košický kraj spolu :	44-108-19 (10/9)
Žilina	31-63-9
Bytča	8-16-4
Čadca	6-31-3
Dolný Kubín	20-54-8
Kysucké Nové Mesto	12-20-5
Liptovský Mikuláš	15-19-5
Martin	8-14-4
Námestovo	8-8-4
Ružomberok	12-124-5
Turčianske Teplice	4-4-3
Tvrdošín	4-9-1
Žilinský kraj spolu :	128-362-21 (16/5)
SLOVENSKO:	478-1320-70 (33/37)

Ing. Milan Krištof, Ústredie ŠOP SR

Od génov po genofond...

V piatok 12. januára 2007 sa v priestoroch Lesníckej fakulty Technickej univerzity vo Zvolene konal zaujímavý, cenný, podnetný, inšpiratívny i milý seminár *Od génov po genofond, od stromov po les*. Jeho termín hneď na začiatku nového roku nezvolili organizátori (Katedra fytoľógie Lesníckej fakulty TU vo Zvolene a Dendrologická sekcia Slovenskej botanickej spoločnosti pri SAV) náhodne. Seminár sa totiž uskutočnil pri príležitosti životného jubilea prof. Ing. Ladislava Pauleho, PhD., ktorý nasledujúci deň v plnej vitalite, sviežosti i pre neho neodmysliteľnom pracovnom nasadení oslávil šesťdesiatku.

Jedno z ocenení odovzdal jubilantovi aj riaditeľ Botanického stavu SAV RNDr. Ivan Jarolímek, CSc.

Seminár sa niesol v dvoch rovinách. V prvej, zameranej na problematiku genetiky a šľachtenia lesných drevín, odznali zaujímavé príspevky približujúce túto oblasť, druhá bola venovaná jubilantovi. Aj toto podujatie, podobne ako viaceré ďalšie spojené s osobou a osobnosťou profesora Pauleho, potvrdilo obrovský význam modernej genetiky, ktorú (či chceme alebo nie)

výrazne potrebujeme aj v ochrane prírody.

Prežívanie populácií a druhov závisí od ich schopnosti adaptácie na neustále sa meniace prostredie a jeho faktory. Nevyhnutným predpokladom ich adaptívnej odpovede je genetická variabilita, vytvárajúca základňu pre ďalšie úrovne biologickej diverzity. Štúdium genetickej diverzity voľne žijúcich rastlinných a živočíšnych populácií, faktorov ovplyvňujúcich genetickú premenlivosť i procesov, ktorými genetická variabilita ovplyvňuje životaschopnosť populácií, umožnil obrovský metodický a technický pokrok. Ochranná genetika (z anglického conservation genetics, nazývaná aj genetika ochrany druhov či konzervačná genetika) je v súčasnosti uznávaná ako nevyhnutný prístup v modernej ochrane prírody. Tento pomerne mladý samostatný odbor sa rozvíja veľmi rýchle. Napriek tomu nie je na Slovensku dosiaľ veľa inštitúcií, ktoré sa zaoberajú touto mimoriadne aktuálnou problematikou. Pritom je aj u nás pomerne veľkým problémom takmer absolútna neznalosť funkčnej variability u voľne žijúcich druhov.

Práve osoba a osobnosť profesora Pauleho a jeho kolegov z Katedry fytoľógie Lesníckej fakulty TU vo Zvolene, ktorú vedie, je neodmysliteľne spájaná s genetikou a šľachtením lesných drevín, ale najnovšie aj s genetikou poľovnej zveri a voľne žijúcich živočíchov. Svedčí o tom aj práve prebiehajúci

*Auditórium seminára *Od génov po genofond, od stromov po les**

projekt Genetická diverzita a diferenciácia populácií poľovnej zveri a voľne žijúcich živočíchov, na ktorom participuje aj Štátna ochrana prírody SR.

V popoludňajšej časti seminára odznali početné referáty a spomienky zahraničných hostí, doktorandov a stážistov na katedre fytológie. Po nich jubilant stručne a pútavo zhrnul svoje 37 ročné pôsobenie na Lesníckej fakulte i vývoj výučby genetiky. Príhovory hostí, spojené s udelením viacerých ocenení profesorovi Paulemu, ukončili seminár.

Na záver tohto príspevku by som chcel aj touto formou jubilantovi nielen za seba, ale celkom určite aj za všetkých čitateľov i priaznivcov časopisu Chránené územia Slovenska, zaželať veľa zdravia, spokojnosti, osobných i pracovných úspechov. Vážený pán profesor, milý Laco, nech Ti ešte dlho-predlho vydrží Tvoja povestná pracovitosť a húžev-

natosť, neutíchajúci elán, večný vedecký nepokoj i snaha vydávať sa na nové, hoci strastiplné a trnité chodníčky vedy. Nech aj ochrane prírody prinesieš množstvo nových a potrebných informácií, podnetov a inšpirácií, nech študenti môžu ešte mnoho semestrov navštevovať Tvoje podnetné prednášky a nech čo najdlhšie môžeš svojimi skúsenosťami i autoritou pomáhať predovšetkým mladým kolegom šíriť optimizmus a dobrú náladu. Veľa pekných chvíľ s milými a blízkymi ľuďmi v prírode, ako aj pri degustácii najstaršieho, a predsa nestarnúceho kultúrneho nápoja ľudstva, daru zeme a slnka i výsledku usilovnej a poctivej práce ľudských rúk, večne inšpirujúceho produktu dreviny *Vitis vinifera*, o ktorej si vravel v závere seminára.

Text a foto: Peter Urban

Mysli globálne – konaj lokálne

Komunity, podnikatelia aj zástupcovia samospráv po celom svete vyzývajú myslieť globálne a konať lokálne pri ochrane životného prostredia zapojením sa do kampane Clean Up the World. Kampaň Clean Up The World bola jednou z najväčších občianskych environmentálnych kampaní na svete. V roku 2006 sa očakávala účasť 35 miliónov dobrovoľníkov z viac ako 110 krajín. Hlavnou myšlienkou kampane je vyčistenie, úprava a ochrana životného prostredia.

Zakladateľom kampane Clean Up the World je Austrálčan Ian Kierman, ktorý v roku 1987 bol vyzvaný na sólo plavbu jachtou okolo sveta. Počas plavby bol svedkom veľkého globálneho znečistenia oceánov odpadkami. Po návrate domov do Sydney sa rozhodol urobiť niečo pre svoje životné prostredie. A tak v roku 1989 viac ako 40 000 ľudí priložilo ruky k dielu pri verejnom upratovaní Sydney. Za pomoci jednoduchého náradia vyčistili v okolí Sydney pláže, parky, lesy a cesty. V roku 1993 sa v spojení s United Nations Environmental Programme (UNEP) aktivita stala známou na celom svete pod menom Clean Up the World – Vyčistíme svet.

Do kampane sa už po 11 rokov zapája aj Slovenský zväz ochrancov prírody a krajiny v Prešove spolu s množstvom dobrovoľníkov. Za desať rokov trvania kampane sa v Prešovskom kraji zapojilo do skrášľovania svojho okolia viac ako 31 342 do-

brovoľníkov, ktorým sa podarilo vyčistiť desiatky areálov škôl, verejných priestranstiev, autobusových zastávok, parkov, prameňov, studničiek a turistických chodníkov.

V roku 2006 kampaň organizovaná SZOPK Prešov prekročila hranice Prešovského kraja. Správy o aktivitách dostali zo škôl z Bratislavy, Revúcej či Tušickej Novej Vsi. Počas týždňa od 16. – 23. septembra 4 615 dobrovoľníkov vyčistilo areály 22 škôl, vyzbierali odpadky z miestnych potokov, upravili parky, verejné priestranstvá a výsadbou stromov či vymaľovaním starého plotu skrášlili okolie. O tom, že túto aktivitu brali všetci vážne, svedčí napríklad aj fakt, že 35 dobrovoľníkom z Revúcej čistiacim brehy Zdychavky sa podarilo vyzbierať počas brigády až 50 vriec odpadu.

Organizátori kampane z roka na rok registrujú stále väčší záujem o túto kampaň. Verejnosť začína prehodnocovať svoj vzťah k životnému prostrediu a zapájaním sa do environmentálnych aktivít chce prispieť k zlepšeniu životného prostredia vo svojom okolí. Potvrdzujú to aj slová žiakov z Gymnázia J. A. Raymana, Prešov: „Po práci ostal dobrý pocit z toho, ako sa pomohlo prírode aj nám. Nečudo, že táto ekologická aktivita je taká úspešná.“

Ing. Marta Hrešová
SZOPK Prešov

Karpatská sústava chránených území uvedená do života

Prvé zasadnutie konferencie zmluvných strán Karpatského dohovoru, ktoré sa konalo v dňoch 11. – 13. decembra 2006 v Kyjeve na Ukrajine, rozhodlo o oficiálnom ustanovení CNPA, predstavujúcej tematickú sieť na zabezpečenie spolupráce horských chránených území v karpatskom regióne. Zároveň sa týmto rozhodnutím (COP1/4) uložilo každej zo siedmich členských krajín dohovoru (Česká republika, Maďarsko, Poľsko, Rumunsko, Slovensko, Srbsko, Ukrajina) určiť jednu kontaktnú osobu pre CNPA na začatie a rozvoj spolupráce pri starostlivosti o chránené územia v danej krajine a medzi karpatskými krajinami. Rozhodlo sa o vytvorení riadiaceho výboru CNPA, zloženého z kontaktných osôb každej krajiny, ktorým sa nadviazalo na riadiaci výbor pre vytvorenie CNPA, pracujúci od roku 2002 na príprave tejto sústavy. K tomuto procesu aktívne prispela aj Slovenská republika a Štátna ochrana prírody SR svojou činnosťou, návrhmi i projektmi (napr. projekt slovensko-nórskej spolupráce na podporu sústavy karpatských chránených území) a Slovensko sa uchádza aj o umiestnenie koordinačnej jednotky CNPA u nás.

Vytvorenie CNPA vyplýva z článku 4.5 Karpatského dohovoru, podľa ktorého „zmluvné strany budú spolupracovať na rozvoji ekologickej siete v Karpatoch ako integrálnej súčasti celoeurópskej ekologickej siete, pri vytváraní a podpore Karpatskej sústavy chránených území, ako aj pri podpore ochrany a trvalo udržateľnej starostlivosti o oblasti mimo chránených území“.

Od začiatku bola pri budovaní CNPA ako jeden z najvýznamnejších partnerov a lídrov popri európskej kancelárii Programu OSN pre životné prostredie (UNEP) Alpská sústava chránených území (ALPARC), ktorá slúžila ako model pre Karpatskú sústavu vzhľadom na skúsenosti, získané od roku 1995. CNPA preto mohla využiť výhody pomoci a rád najmä od riaditeľa ALPARC Dr. Guido Plassmanna a jej dlhoročného prezidenta Dr. Michaela Vogela, riaditeľa Správy NP Berchtesgaden v Nemecku. Vďaka finančnej podpore viacerých

alpských krajín (najmä Nemecka, Francúzska a Monackého kniežactva či Talianska) sa už v prípravnej fáze uskutočnilo niekoľko konferencií,

seminárov a pracovných rokovaní, ktoré položili základ spolupráce chránených území v Karpatoch v relatívne krátkom čase a fakticky pomohli vytvoriť CNPA, jej štruktúru a mechanizmy už pred prvým zasadnutím konferencie strán Karpatského dohovoru. Posledné workshopy v rámci alpsko-karpatskej spolupráce sa uskutočnili v roku 2006 na Slovensku a v Rumunsku a ich témy vyplynuli z priorit stanovených samotnými správami chránených území. Začiatkom júna 2006 sa v Malej Lučivnej v NP Malá Fatra uskutočnil seminár pre pracovníkov chránených území Karpát i Álp, venovaný integrovanej starostlivosti o chránené územia, z ktorého vzišla výzva účastníkov – deklarácia na podporu schválenia CNPA na konferencii strán a na urýchléné vytvorenie koordinačnej jednotky, ktorá je predpokladom praktickej činnosti a spolupráce medzi chránenými územiami. Tento workshop bol nasledovaný seminárom zameraným na riadenie turizmu a trvalo udržateľného rozvoja v chránených územiach, ktorý prebiehal v polovici júla 2006 v NP Piatra Craiului v Rumunsku. Rozvíja sa tiež bilaterálna spolupráca medzi jednotlivými chránenými územiami v Karpatoch, ale napríklad aj s alpskými národnými parkami. Táto spolupráca má teraz aj formalizovaný, legálny a systematický základ, keď počas prvej konferencie strán v decembri 2006 v Kyjeve bolo podpísané Memorandum o spolupráci medzi Alpským a Karpatským dohovorom.

Na konferencii sa dohodlo na vytvorení niekoľkých pracovných skupín vrátane pracovnej skupiny pre ochranu a trvalo udržateľné využívanie biologickej a krajinskej diverzity, ktorá bude mať „pod patronátom“ tiež CNPA a Karpatskú iniciatívu pre mokrade.

V predchádzajúcom procese prípravy CNPA boli dohodnuté ciele a poslanie CNPA, ktoré by mala schváliť táto pracovná skupina a na ich základe sa

budú rozvíjať spoločné aktivity a projekty. K takýmto projektom patrí pokračujúca podpora a spolupráca zo strany ALPARC, v roku 2007 zameraná predovšetkým na rozvoj komunikácie – vytvorenie samostatnej internetovej stránky CNPA, brožúry o Karpatských chránených územiach s aktualizovanou mapou a na koordináciu a udržiavanie kontaktov s členmi CNPA. Súčasťou tohto zviditeľňovania a identifikácie CNPA by malo byť aj logo tejto sústavy, o ktorého navrhnutie sa môže pokúsiť ktokoľvek, aj čitatelia nášho časopisu. Ďalším podporným projektom je projekt Karpatskej eko-regionálnej iniciatívy (CERI) BBI-Matra na rozvoj karpatskej ekologickej siete, zameraný v tejto fáze na Rumunsko, Srbsko a Ukrajinu s cieľom rozšírenia zberu údajov a hodnotenia lokalít s vysokou biodiverzitou aj v západnej časti Karpát. Úspešne sa rozvíja tiež Karpatská iniciatíva pre mokrade, ktorá prepája spoločné záujmy a ciele Dohovoru o mokradiach a Karpatského dohovoru a pre ktorú boli na 6. stretnutí Evianu v novembri 2006 navrhnuté hlavné východiská a priority spolupráce do konca roku 2008. Táto iniciatíva je koordinovaná na Slovensku s cieľom budovania informačnej databázy o mokradiach v Karpatoch a ich harmonizácie, prihlasovania ďalších lokalít do Zoznamu mokradí medzinárodného významu Ramsarského dohovoru, integrovania mokradí do manažmentu riečnych povodí, podpory revitalizácie mokradí, starostlivosti o cezhraničné mokrade, harmonizácie monitoringu biotopov a druhov a budovanie kapacít i zvyšovanie povedomia v problematike mokradí. Do konca roku 2011 bude prebiehať v karpatskom regióne projekt WWF – Dunajsko-karpatského programu (WWF-DCP) na realizáciu Dohovoru o biodiverzite a jeho Programu pre chránené územia do roku 2012. Riadiaca skupina tohto projektu má totožné zloženie ako riadiaci výbor CNPA, preto činnosť týchto dvoch iniciatív bude v najbližších rokoch prebiehať súbežne. O tomto významnom projekte si povieme bližšie v ďalšom čísle nášho magazínu.

CNPA je zameraná na podporu spolupráce pri ochrane a obnove prírody a trvalo udržateľného využívania prírodného a kultúrneho dedičstva Karpát, na implementáciu rozhodnutí a odporúčaní orgánov Karpatského dohovoru, ako aj iných súvisiacich medzinárodných právnych nástrojov a na propagáciu trvalo udržateľného životia a rozvoja v Karpatoch.

Do plánu práce a činnosti CNPA bude patriť:

- vypracovávanie odporúčaní na rozširovanie existujúcich a/alebo vytváranie nových chránených území,
- budovanie kapacít na správach chránených území a v rámci CNPA, rozvoj komunikácie,
- koordinácia spoločných aktivít a projektov,
- spoločné získavanie prostriedkov z externých zdrojov na aktivity sústavy,
- výmena skúseností, zručností, znalostí a údajov medzi členmi sústavy a prostredníctvom pracovných skupín,
- zvyšovanie ekologického povedomia a propagovanie cezhraničnej spolupráce a trvalo udržateľného rozvoja,
- prepojenie a spolupráca s ostatnými orgánmi vytvorenými v rámci Karpatského dohovoru, ako aj s inými relevantnými medzinárodnými, regionálnymi a národnými organizáciami pod koordináciou riadiaceho výboru, stavajúc tak na širokých skúsenostiach a znalostiach, ktoré sú k dispozícii,
- príprava správ, stanovísk a odporúčaní pre konferenciu zmluvných strán, pracovnú skupinu pre ochranu a trvalo udržateľné využívanie biologickej a krajinej diverzity a príslušné orgány vytvorené v rámci Karpatského dohovoru,
- podpora aktivít spoločných pracovných skupín vytvorených implementačnou komisiou Karpatského dohovoru a spoločných komunikačných aktivít.

Riadiaci výbor CNPA sa prvýkrát oficiálne stretol koncom januára 2007 v sídle dočasného sekretariátu Karpatského dohovoru a UNEP vo Viedni a uzniesol sa, že bude v partnerstve s ALPARC, WWF-DCP a CERI v najbližšom období zabezpečovať o. i. prípravu na prvú konferenciu CNPA v roku 2008 v rámci druhého zasadnutia konferencie zmluvných strán dohovoru v Rumunsku, bude sa venovať záležitostiam komunikácie a zviditeľňovania CNPA, budovaniu kapacít, koordinácii a integrácii s projektom Programu pre chránené územia do r. 2012 a s navrhovaným projektom UNDP GEF a v neposlednej miere tematickej práci a interakcii s pracovnou skupinou pre biodiverzitu Karpatského dohovoru.

Členmi CNPA je zo Slovenska väčšina chránených území, pretože sa nachádzajú predovšetkým v Karpatoch (9 národných parkov a 11 chránených

Zo sveta

krajinných oblastí) a Slovensko bolo doteraz jedným z lídrov procesu budovania CNPA a cezhraničnej spolupráce. Nebolo by dobre, keby v dôsledku zmien, ktoré prebiehajú v organizácii ochrany prírody a v rezorte životného prostredia, stratilo Slovensko toto postavenie, kredit, možnosti a šan-

cu pre chránené územia na zlepšenie ich úrovne i kvality riadenia i pre zviditeľnenie dosiahnutých výsledkov. Preto očakávame ďalšiu podporu a vytváranie podmienok pre starostlivosť o chránené územia i pre medzinárodnú spoluprácu, ktorá tomuto procesu môže pomôcť.

RNDr. Ján Kadlečík
S-NP Veľká Fatra

Projekt spolupráce slovenských a talianskych národných parkov podporený ENEL-om

Federácia talianskych parkov a prírodných rezervácií Federparchi pripravuje návrh projektu dlhodobšej spolupráce slovenských a talianskych národných parkov, dotýkajúci sa dvoch oblastí. Prvou oblasťou je iniciatíva zameraná na ozelenenie prírodného prostredia s cieľom obnovy priaznivého prostredia pre faunu. Cieľom projektu, do ktorého sa z talianskej strany zapoja tri národné parky (Abruzzo, Sila a Adamello Brenta), je podporiť programy na ochranu biodiverzity a zoznámiť širokú verejnosť s obsahom Kjótskeho protokolu. Na projekte sa budú podieľať lokálne komunity a bude implementovaný v jesenných a zimných mesiacoch rokov 2007/2008. Druhou oblasťou spolupráce je iniciatíva v oblasti šetrenia energie. Plánované sú rôzne aktivity, smerujúce k zlepšeniu energetickej hospodárnosti infraštruktúry, ktoré by mali napomôcť národným parkom, návštevníkom, ako aj poskytovateľom ubytovacích služieb. Výstupom budú napr. indikátory a metódy na zlepše-

nie úspor energie, príprava smernice pozitívneho správania pre návštevníkov, príprava príručky pre poskytovateľov služieb, ale aj praktická dodávka úsporných žiaroviek. Projekt bude podporený talianskou energetickou spoločnosťou ENEL. Enel ako väčšinový majiteľ akcií Slovenských elektrární, a.s. je vo svete známy svojimi kladnými postojmi k ochrane životného prostredia a využívaniu obnoviteľných zdrojov energie. Preto už v tomto roku začal vyvíjať také iniciatívy v ochrane prírody aj na Slovensku, ktoré sa v prvom kroku zamerajú na podporu národných parkov. Zo slovenskej strany budú v projekte zapojené dva národné parky (TANAP, Slovenský Raj). Konkrétne oblasti aktivít budú prerokované na pracovnom stretnutí vo februári 2007. Návrh projektu bude prezentovaný 24. mája 2007 pri príležitosti Európskeho dňa parkov.

Juraj Švajda
S-TANAP

3D modelovanie povrchu krajiny a objektov pomocou ArcGIS

Trojrozmerné modelovanie priestoru a objektov viazaných k určitým súradniciam zemského povrchu je stále žiadaným výstupom v GIS. 3D modelovanie umožňuje analýzu priestorových vzťahov medzi jednotlivými objektmi. Vizualizáciu 3D GIS výstupu spolu s ďalšími podkladmi (digitálne video, digitálne snímky a pod.), integrovanými do digitálnych prezentácií, možno využiť napríklad pre rôzne rozhodovacie štúdie alebo pri tvorbe rozvojových dokumentov.

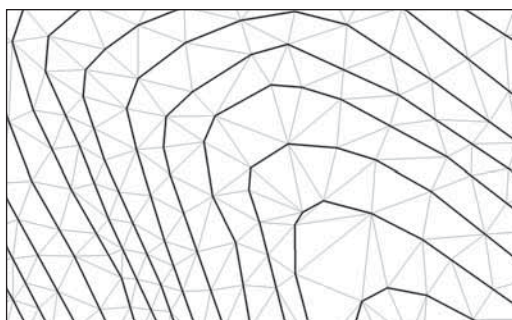
Rozšírenie ESRI ArcGIS 3D Analyst dáva možnosť posúvať dvojrozmerné statické mapy do dynamického trojrozmerného pohľadu. Hlavným účelom tohto rozšírenia je vytvárať, analyzovať a zobrazovať údaje a povrchy v trojrozmernom

rozšírení. Rozšírenie 3D Analyst zahŕňa aplikácie ArcScene a ArcGlobe.

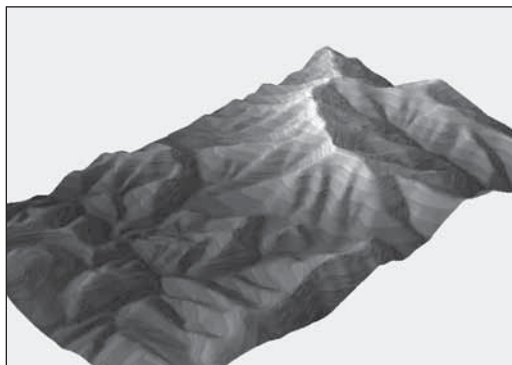
ArcScene je aplikácia, ktorá slúži na analýzu dát a na tvorbu 3D vizualizácií a animácií. Štruktúrou je veľmi podobná aplikácii ArcMap, navyše obsahuje funkcie pre navigáciu a vizualizáciu priestorových údajov tvoriacich scénu.

ArcGlobe je aplikácia určená na globálnu real-time vizualizáciu veľkého množstva dát s pokročilými možnosťami úpravy symboliky a organizácie geografických vrstiev.

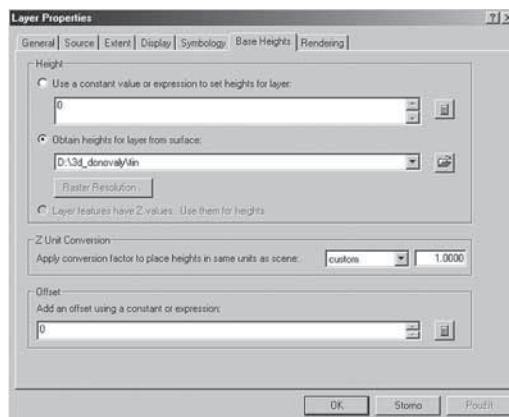
ArcView 3D Analyst podporuje pre trojrozmerné modelovanie tri základné dátové typy: grid, nepravidelná trojuholníková sieť (TIN) a shape súbor (2D a 3D).

Obr. 1: Vytvorený TIN povrchu – trojuholníková sieť medzi vrstevnicami

Obr. 2: 3D pohľad na TIN povrch v aplikácii ArcScene. Výška povrchu pridaná na základe Base Heights – TIN.

Obr. 3: Pohľad na okno Layer Properties v ArcScene – tvorba vizuálneho 3D povrchu

Postup k tvorbe 3D modelu

Zdrojovým údajom k tvorbe 3D povrchu sú vrstevnice, každá vrstevnica má svoju položku v atribútovej tabuľke s obsahom hodnoty nadmorskej výšky. Pomocou rozšírenia 3D Analyst v aplikácii ArcMap sa vytvorí tzv. TIN povrch (3D Analyst – Create/Modify TIN – Create Tin from Features).

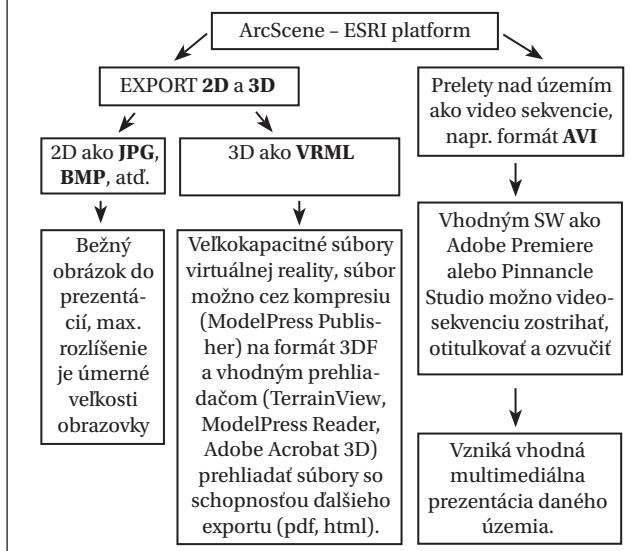
Táto technológia tvorby výškového modelu rozdeľuje povrch na sadu súvislých neprekrývajúcich sa trojuholníkov. Užívateľ môže TIN vybudovať z akejkoľvek kombinácie bodových, líniových

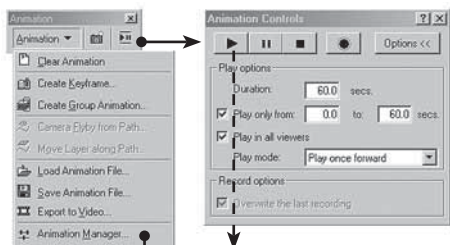
Možné výstupy 3D modelovania krajiny

V prostredí ESRI – ArcScene:

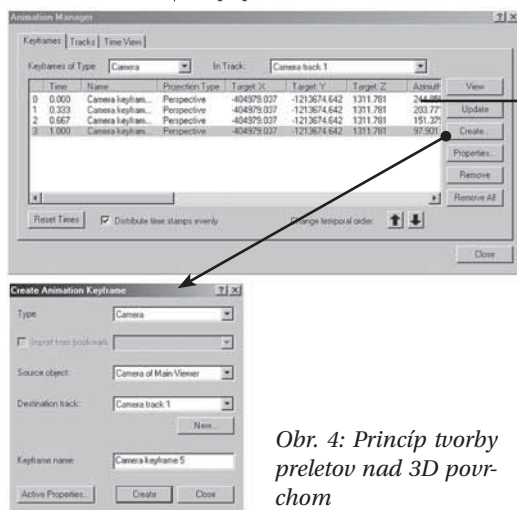

alebo polygónových prvkov. Vytvorený povrch možno zobraziť v aplikácii ArcScene. Táto aplikácia umožňuje 3D vizualizáciu povrchu na základe nadmorskej výšky jednotlivých „bodov“ v TIN.

ArcScene dovoľuje do „okna obsahu“ (Table of Contents) pridať ďalšie rastrové a vektorové vrstvy (ortofotomapy a shape súbory). Uvedené vrstvy je užívateľ schopný na základe výškovej základne (Base Heights v časti Layer Properties) položiť na TIN povrch. V časti Layer Properties – Z Units Conversion užívateľ prispôbuje výškový základ povrchu o daný faktor. Povrch sa takto opticky zvýši o danú Z hodnotu. Týmto spôsobom sa vrstvy opticky zvizualizujú do 3D pohľadu. V ďalšom postupe užívateľ môže k shape súborom (hlavne k bodovým) priradiť 3D objektovú symbolizáciu z dodanej databázy k software ESRI ArcGIS.

Spustenie súvislého preletu v trvaní 60 s. od prvej kľúčovej snímky po poslednú.

Obr. 4: Princíp tvorby preletov nad 3D povrchom

Podrobnejší popis tvorby 3D animácie, tzv. preletov nad územím

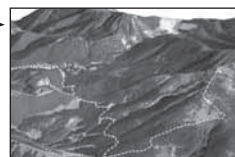
3D animácia sa tvorí cez ArcScene - View - Tollbars - Animation. Najlepšie je vytváranie 3D preletov pomocou kľúčových snímok, ktoré symbolizujú „kľúčový“ pohľad na krajinu v danom natočení. Princípom tvorby preletu v ArcScene je súvislé premiestňovanie z jednej kľúčovej snímky do druhej, čím vzniká plynulý prelet nad územím.

Literatúra:

http://www.geodispraha.cz/www/index_s.php?page=3d_modely_s.html

Prvá kľúčová snímka

Druhá kľúčová snímka

Steve Bratt, Bob Booth: Using ArcGIS 3D Analyst. Redlands: ESRI. 2004. 382 p.

RNDr. Michal Klaučo
UMB – FPV
Katedra krajinné ekológie

Ako krajinári prichádzajú o ilúzie

Ako študentka Fakulty ekológie a environmentistiky v Banskej Štiavnici odbor krajinné inžinierstvo som sa okrem iného na prednáškach učila o tom, ako výstavba v území musí spĺňať aspoň základné požiadavky. Medzi ne patrí súlad s územným plánom (ktorý má zohľadňovať záujmy všetkých dotknutých strán, dokonca aj ochrany prírody z dôvodu, aby navrhovanou činnosťou nedošlo k narušeniu životného prostredia, narušeniu krajinného rázu), ako aj so základnou dokumentáciou ochrany prírody. O tom, ako zákon NR SR č. 127/1994 Z. z. o posudzovaní vplyvov na životné prostredie (EIA, platný do 31. 1. 2006 – red. pozn.) je účinným nástrojom ochrany prírody (žiaľ, EIA sa stala nástrojom na zlegalizovanie všetkých činností v chránených územiach, bez ohľadu na ich skutočný vplyv na životné prostredie).

Plná elánu a hlavne optimizmu som nastúpila na správu chránenej krajinné oblasti. Tu začal môj optimizmus, elán pomaly vyprchávať. Pri každom rokovaní so stavebnými úradmi, rozhodnutí obvodných úradov, prípadne ich nečinnosťou v závažných prípadoch, som sa utvrdila v tom, že rešpektovanie legislatívy v ochrane prírody sa v súčasnosti kladie na posledné miesto, resp. nerešpektuje sa. Čo je najsmutnejšie, zákony nerešpektujú nielen stavebné úrady, ale aj orgány ochrany prírody.

Obce majú vo volebných programoch obnovu vidieka, rozvoj cestovného ruchu, zlepšenie ekonomickej situácie v obci. Tu mnohé obce a obvodné úrady považujú chránené krajinné oblasti za brzdu ich rozvoja. Preto sa jednoducho rozhodli ignorovať odborné stanoviská ochrany prírody. Čo nás po tom, keď sa zničí biotop, nahradíme ho druhým. Načo taký regionálny biokoridor – veď je tu len vydra. Alebo, načo nadregionálny biokoridor – nech si zver migruje, kadiaľ to my určíme. Vyhlásenie jedného zo starostov: „Čo za biokoridor? Je tu 800 m voľného priestoru medzi 11 km zástavbou, ako to môže byť biokoridor? A biotopy tu žiadne nie sú, veď ja som ako študent robil SVOČ-ku o ochrane prírody a dostal som sa až do Bratislavy na celoslovenské kolo, ja to musím vedieť. Som tiež ochranár ako vy“. Načo rešpektovať územný

plán, keď je proti záujmom starostu a nový plán nemá v záujme vypracovať, argumentujúc tým, že obec nemá peniaze (v tomto prípade existuje platný územný plán z roku 1982). Najzaujímavejšie na tom je to, že ide o obec v CHKO s najväčším rozvojom cestovného ruchu za posledné roky. Iné obce, ktoré nežijú z cestovného ruchu, boli schopné začať spracovávať územné plány. Schválením územného plánu by sa stanovili pravidlá rozvoja obce a určite by sa našli aj kompromisné riešenia vhodné pre obec aj v problémových lokalitách. Bez územného plánu si stavebný úrad robí, čo sa mu

Ukážka dvoch rôznych typov stavieb v lokalite Rieky

páči a smeje sa ochrane prírody do očí.

Výsledok je taký, že sa stavia s tichým súhlasom orgánu ochrany prírody (úrad sa radšej nezúčastní konania, nepredloží stanovisko v dotknutej dobe, čím má obec vzaté za to, že súhlasí s predloženým zámerom aj napriek tomu, že na tú istú lokalitu išli zo strany správy CHKO neodporúčajúce stanoviská s oprávnenými argumentmi. Keď príde rozhodnutie o stavebnom povolení na orgán ochrany prírody, ten ho založí, veď načo informovať správu CHKO. Úrad sa ani nenamáha konať v predmetnej veci. Následkom toho je, že dochádza k výstavbe mimo zastavaného územia v rozpore s územno-plánovacou dokumentáciou, v rozpore s dokumentáciou ochrany prírody, dochádza k zastavovaniu biotopov národného a európskeho významu (bez náhrady za poškodenie biotopov), k výstavbe v regionálnom hydrickom biokoridore, dochádza k ničeniu podhorských brehových porastov. V úze-

mí vznikajú čierne stavby, prípadne stavby so stavebným povolením bez vyjadrenia sa orgánu ochrany prírody.

Ako krajinár aj napriek všetkým pádnym argumentom zistím, že som iba figúrka, ktorá vydáva odborné stanoviská. Tie, pokiaľ nie sú odporúčajúce a v záujme starostov obcí, pri ďalších stavebných rokovaníach v tej istej lokalite je správa CHKO jednoducho opomenutá a ani orgán ochrany prírody neráči dať na vedomie zábery v oblasti. Pri

Výstavba v biotopoch národného významu LK6 Podmáčané lúky horských a podhorských oblastí

terénnej kontrole potom nestačím oči otvárať, ako sa všade stavia a ničí sa prírodné prostredie. Jediné čo môžem urobiť, je začať písať podnety.

Začnem optimisticky, napíšem na stavebný úrad – nič sa však nedeje. Pritvrdím, píšem na obvodný úrad – výsledkom je to, že sa začne stavať ďalší objekt. Mysliac si, že toto sa musí podariť, píšem na krajský stavebný úrad – aj napriek rozhodnutiu úradu o zastavení stavebných prác sa naďalej pokračuje vo výstavbe. Napíšem podnet na políciu – tá vyšetruje prípad rok, predvolá celú správu CHKO a zatiaľ pribudnú dve stavby. Poslednú nádej vkladám do Slovenskej inšpekcie životného prostredia vo veci poškodenia biotopov (nech sa urobí aspoň revitalizácia, prípadne náhrada za poškodenie biotopov). V zákone č. 543/2002 Z. z o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov v § 103 ods.7 je uvedené, že rozhodnutím o vydaní súhlasu, povolení výnimky, nevydaní súhlasu alebo nepovolení výnimky podľa tohto zákona a vyjadrením je orgán štátnej správy viazaný. V skratke to znamená, že obecný úrad nemôže vydať stavebné povolenie bez vyjadrenia orgánu ochrany prírody. Inšpekcia usúdi, že keď sa nevyjadril orgán ochrany prírody

v stanovenej lehote, nemôže v tejto veci konať.

Vzhľadom na tieto skutočnosti sa obraciame na prokuratúru, zatiaľ neviem aký bude výsledok tohto šetrenia. Jedno je isté, že za rok podávania podnetov na výstavbu v predmetnej oblasti došlo k nárastu výstavby z troch objektov, ktorými sa to začalo, na šesť.

Mám obavu, že sa v tomto území stane to, čo sa stalo v inom turistickom stredisku v pôsobnosti našej CHKO, prehustením výstavby došlo k vybudovaniu „cigánskej osady“, každá stavba je iná, nastávajú tu problémy s pitnou vodou a odkanalizovaním strediska. Tomu sa dalo predísť rešpektovaním stanovísk ochrany prírody.

Ešte zopár perličiek. Pri terénnej kontrole strediska cestovného ruchu na chodníku smerujúcom do NPR prešli okolo mňa dvaja českí turisti a nedalo sa nepočuť, čo povedali: „Takáto autostráda v chránenej krajinskej oblasti, ako je to možné“. Najsmutnejšie na tom je to, že vďaka výnimkám MŽP SR pri hodnotení EIA (výstavba novej osemmiestnej kabínkovej a šesťmiestnej sedačkovej lanovky s prepravnou kapacitou 2600 osôb/hod.) takáto „autostráda“ vedie nielen cez CHKO, ale aj cez NPR, kde tabuľa s označením NPR na jej hranici je ako výsmech všetkým zásadám ochrany prírody.

Konečne viem, čo je to bojovať s veternými mlynmi, ktoré melú tak, ako investor píska. Najsmutnejšie je, že pokiaľ sa nezmení postavenie štátnej ochrany prírody, ktorej stanoviská budú mať len doporučujúci charakter a ktorá nebude účastníkom konania, tak takéto veci sa budú diať stále. Už nás neprekvapí to, keď sa dozvieme, že sa rozorí biotop dropa fúzatého a pán agronóm tvrdí, že tam žiadny biotop nebol (možno aj on si robil SVOČ-ku z ochrany prírody a bol najlepším v celoslovenskom kole).

A na záver. Pri potulkách po inej CHKO som sa stretla s českými investormi, ktorí si stavali chaty v predmetnej CHKO, tak sme sa dali do reči a dozvedela som sa, že na Slovensku sa dobre stavia. Keby chceli v Čechách stavať na území CHKO, stavby by museli byť zrubové, charakteristické pre tú ktorú oblasť. U nás si môžu postaviť to, čo chcú a kde chcú. Z toho mi vychádza, že pokiaľ na úradoch životného prostredia nebudú ľudia, ktorým záleží na spravovanom území, všetky zásady ochrany prírody a krajiny ostanú len v teoretickej rovine.

Ing. Mária Garčárová
S-CHKO Kysuce

Ochrana prírody a rybárstvo – nájdeme spoločnú reč?

Až donedávna sa javilo spolužitie ochrancov prírody a rybárov ako takmer bezkonfliktné, snáď len občas sa riešili také malicherné spory, ako prerezávka brehových porastov, aby mali členovia Petrovho cechu lepší prístup k vode. Skôr sme sa navzájom podporovali pri riešení rôznych problémov – odstraňovaní migračných bariér na tokoch a pod. Až prednedávnom rozvĺrili pokojnú hladinu našej koexistencie kŕdle kormoránov, ktoré začali decimovať na mnohých miestach Slovenska rybie obsádky tečúcich i stojatých vôd. Je škoda, že u nás sa vždy nájdú fundamentalisti – tentoraz na strane ochranárov, ktorí sa dokážu pobiť za svoju pravdu, no potreby prírody (u nás len nepôvodnej, narušenej) ich zaujímajú až na druhom mieste. Keby tomu tak nebolo, určite by sme podstatne skôr hľadali i našli vlastné riešenia a nepokukovali po rozumoch „vyspelejšieho“ zahraničia. Táto prílišná opatrnosť a nerozhodnosť určite ochrane prírody neprospieva. Možnože problém expanzie kormoránov vyrieši vtáčia chrípka, no spoliehať sa na zázrak by nebolo vhodné. Bez zníženia populačnej hustoty tohto ichtyofágneho druhu budú naďalej v nepriateľnej miere poškodzované populácie niektorých druhov našich rýb, a to aj chránených. A pritom nejde len o spomenutého kormorána, v prípade vtákov možno uviesť ešte napríklad krkavca – tu sme sa „rozohýbavali“ roky, prípadne ďalšie „kauzy“.

Z pohľadu ochrany prírody však treba konštatovať, že pôvodné rybie spoločenstvá v našich vodách boli a sú v niektorých prípadoch poškodzované aj nevhodným „obhospodarovaním“ zo strany rybárov. V menšej miere to platí pre tečúce vody, v podstatne väčšom rozsahu sú takto postihnuté stojaté vody – rybníky, štrkoviská, vodné nádrže a pod. Laická verejnosť a snáď ani mnohí rybári si totiž neuvedomujú, že extrémne preferovanie jedného, resp. niekoľkých druhov rýb narušá prirodzenú skladbu rybích spoločenstiev. U nás má takéto výsadné postavenie už roky kapor rybníčný, ktorý tvorí viac než 90 % všetkých násad. Tento druh pôsobí negatívne na ďalšie pôvodné druhy rýb nielen priamo ako potravný konkurent, ale aj nepriamo. Ako bentofág spôsobuje svojou „bagrovacou“ činnosťou výrazné zmeny vodného prostredia – predovšetkým nadmerné zakalenie vody, ničí submerznú vegetáciu

a v konečnom dôsledku prispieva k výraznej deštrukcii vodných cenóz. Na mnohých lokalitách situáciu ešte zhoršujú nasádzané rastlinožravé druhy rýb (amur, tolstolobik). Predovšetkým amur biely sa podieľa na potláčaní makrofytov, pričom nie je ničím výnimočná ani situácia, keď v dôsledku neuváženeho vysadenia (zavlečenia) tohto druhu boli poškodené, resp. úplne zanikli populácie chránených druhov rastlín. Z vlastnej skúsenosti môžem spomenúť napríklad PP Mŕtve rameno Lipa pri Skalici, kde amury zlikvidovali kotvicu plávajúcu. O týchto škodách sa široká verejnosť zväčša nedozvie nič, pritom sú možno vyššie, než v „kauze kormorán“. Je smutné, že ochrana prírody nemá prakticky žiadny dosah na obhospodarovanie i zriaďovanie rybárskych revírov, rovnako je stále nedoriešený problém obhospodarovania menších vôd, ktoré nie sú súčasťou rybárskych revírov (MÁJSKY 2003). Predovšetkým v prípade rastlinožravých druhov rýb chýba kontrolný mechanizmus zo strany OÚŽP, na základe ktorého by boli prijaté určité pravidlá a limity obmedzujúce takmer nekontrolovateľné, často neodborné nasádzanie týchto introdukovaných druhov rýb. Napríklad považujem za úplne neprípustné ich nasádzanie do vôd nachádzajúcich sa v inundačných územiach. Pri povodniach sa totiž dosť často rastlinožravé druhy rýb šíria na nové lokality (napr. PR Zamarovské jamy), kde dokážu spôsobiť vážne škody. Hľadať vinníka je potom veľmi ťažké, prakticky nereálne. V uzavretých vodách, nachádzajúcich sa mimo záplavového územia, je aspoň teoretická šanca udržať tieto druhy pod kontrolou, pretože sa v týchto podmienkach zatiaľ nedokážu rozmnožovať.

Bohužiaľ, to ale neplatí o invázných druhoch rýb, na šírení ktorých sa podieľajú nezodpovední radoví rybári (nástrahové rybky), hoci to zakazuje aj rybárska legislatíva. V prípade hrúzovca malého dochádza k prenosu tohto druhu do nových revírov spolu s násadami hospodársky cenných druhov rýb z rybníkov. Zatiaľ totiž chýba technológia na dôsledné oddelenie drobných „plevelných“ druhov rýb. Okrem týchto nechcených translokácií považujem doslova za hyenizmus to, keď je inváznym druhom rozširovaný formou predaja – napríklad sumček čierny (Májsky 2007). Myslím si, že

by nebolo na škodu, keby majitelia rybochovných zariadení museli predkladať prehľad o distribúcii vyprodukovaných násad aj na MŽP SR, kde by boli prísne kontrolované práve rastlinožravé a invázne druhy rýb. Akvakultúry totiž naďalej zastrešuje Ministerstvo pôdohospodárstva SR.

Možno si už pozornejší čitatelia medzi riadkami všimli, že obhospodarovanie drvivej väčšiny našich rybárskych revírov, s trochou nadsádzky by sa dalo povedať veľkej väčšiny ichtyocenóz, je v rukách občianskeho združenia, Slovenského rybárskeho zväzu. Možnože ešte donedávna bola táto situácia, keď o vývoji nášho rybného bohatstva rozhodovalo Ministerstvo pôdohospodárstva SR, reprezentované (možno) jedným úradníkom, vyhovujúca stavu našej spoločnosti, no dnes, keď aj rybársku agendu zastrešuje MŽP SR, by sa dal očakávať trochu demokratickejší a vedeckejší prístup. Očakávania sa však zatiaľ nenaplnili a v praxi podstatnejšie zmeny nenastali, hoci treba kladne hodnotiť napríklad monitoring ichtyocenóz, do ktorého sa s vervou pustila Rada SRZ v Žiline. Naďalej sú však rybárske revíry zriaďované bez toho, aby sa ktokoľvek z ochranárskych kruhov vrátane OUŽP mohol k tomuto aktu vyjadriť. Pritom často ide

o vody, ktoré by nemali byť obhospodarované tradičným spôsobom – ako veľkovýkrmňa pre rybníčné kapry, ale mali by slúžiť primárne na iné, prírode bližšie ciele (hniezdisko vtáctva, liahnisko obojživelníkov, biotop pôvodných druhov rýb).

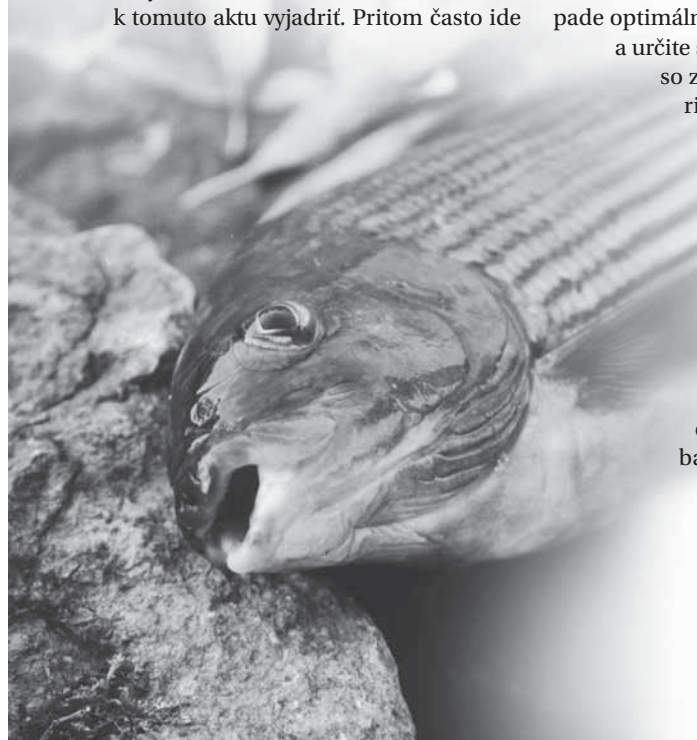
Na záver by som rád apeloval na obe strany, aby sa nad vzniknutou situáciou nielen zamysleli, ale snažili nájsť aj spoločnú reč pri riešení problémov, z ktorých mnohé sú spoločné. O tom, že si vieme sadnúť k spoločnému stolu a konštruktívne rokovať, svedčí viacero akcií z minulého roka (napr. na Rade SRZ v Žiline), ale aj realizácia spoločných projektov priamo v teréne (revitalizácia tokov, ichtyologické výskumy a pod.). Bez určitej sebareflexie u oboch partnerov to ale určite nepôjde. Napríklad čo sa týka ochranárskej obce, som presvedčený, že principiálne by sa mali nad svojím zotrvaním v ochranárskych kruhoch zamyslieť všetci tí, ktorí nepochopili, že bez určitej regulácie či zásahov do populácií niektorých druhov rastlín a živočíchov sa v našich stredoeurópskych podmienkach nezaobídeme. Tento názor nie je demagógiou, ani prežitkom z obdobia veľkých plánovačov, ale opiera sa o vedecké poznatky. Nájsť v konkrétnom prípade optimálnu mieru môže byť niekedy dosť ťažké a určite sa nevyhneme ani omylom, no čakať so založenými rukami až to „príroda vyrieši sama“, je prinajmenšom scestné a v konečnom dôsledku škodlivé pre samotnú prírodu.

Literatúra:

Májsky, J., 2003: Ako ďalej obhospodarovat menšie vody, ktoré nie sú súčasťou rybárskych revírov? Chránené územie Slovenska, 56: 34-35.

Májsky, J. 2007: Šírenie inváznych druhov ako biznis. Poľovníctvo a rybárstvo, 59 (2): 58.

RNDr. Jozef Májsky
S-CHKO Biele Karpaty

Budú platiť ujmy všetci alebo len ochrana prírody?

V posledných mesiacoch, predovšetkým v súvislosti s procesom schvaľovania ÚEV a CHVÚ, ale aj v prípade dávnejšie vyhlásených CHÚ (VCHÚ, MCHÚ), sa v médiách rozpútala kampaň o tom, ako ochrana prírody obmedzuje vlastníkov a užívateľov, na ktorých pozemkoch sa vyhlásené, resp. navrhované chránené územia nachádzajú. Je síce pravda, že v zákone NR č. 543/2002 o ochrane prírody a krajiny (§ 61) sú uvedené „pravidlá“, podľa ktorých si môže „poškodená strana“ uplatňovať náhradu za obmedzenie bežného obhospodarovania, no všetci veľmi dobre vieme, že v prípade realizácie týchto náhrad legislatíva zatiaľ predbehla prax, nakoľko v štátnom rozpočte nie sú plánované adekvátne finančné čiastky, ktoré by uspokojili požiadavky žiadateľov. Neviem posúdiť do akej miery (%) sú požiadavky žiadateľov o vyplatenie ujmy za obmedzenie zo strany ochrany prírody pri bežnom obhospodovaní oprávnené. O ich uspokojovaní máme za posledné roky štatistický prehľad, chváliť sa zatiaľ skutočne nie je čím.

V súvislosti so zatracovaním ochrany prírody a ochranárov by som chcel poukázať na tú skutočnosť, že u nás existujú aj iné aktivity a subjekty, spôsobujúce obmedzovanie bežného obhospodarovania, resp. poškodzujúce záujmy iných subjektov, ochranu prírody nevynímajúc. Pritom sa (zatiaľ) nikto s takou vervou ako v prípade ochrany prírody nedožaduje spravodlivosti za „páchané násilie“. Aby som bol konkrétny a začal takpovediac „od podlahy“ či skôr od podlažia, musím spomenúť chránené ložiskové územia. Na mapy ich zakreslili na základe odporúčaní geologického prieskumu pred rokom 1989 socialistickí plánovači plánujúci naše svetlé zajtrajšky a ich spôsoby si osvojili aj dnešní stratégovia, ktorí obhajujú predovšetkým záujmy nadnárodných monopolov. Stavebné uzávery, ktoré platia v chránených ložiskových územiach, môžu mať negatívny dopad na rozvoj tej-ktorej oblasti – regiónu či obce. Podobným spôsobom, t. j. vo verejnom záujme, boli a sú vyhlasované ochranné pásma vodárenských zdrojov (OPVZ) – bývalé pásma hygienickej ochrany (PHO). V prípade OPVZ I. stupňa ide o pomerne malé plochy, no aj ich obhospodarovanie nie je v súlade s ekologickými potrebami (Májsky 2005). O tom, či boli OPVZ I. st. stanovené objektívne, si netrúfam polemizovať, no v prípade OPVZ II. stupňa máme dostatok relevantných údajov o tom, že mnohé z nich boli vymedzené vo väčšom rozsahu, než bolo potrebné (hranice boli vytýčené často po cestách, vodných tokoch a pod.). Neraz boli navrhnuté a schválené

lajdácky, možno len podľa mapy, nie podľa skutočného stavu, takže zahŕňajú aj územia, ktoré nemajú žiadny vplyv na ochranu vodného zdroja. Nuž, a kto kompenzuje napríklad obci straty spojené s tým, že si nemôže vybudovať skládku a musí komunálny odpad vozit' na vzdialenú lokalitu? Obmedzení je tu samozrejme oveľa viac, napríklad pre poľnohospodárov. Keďže si čoto pamätám a zúčastnil som sa vyhlasovania viacerých OPVZ II. stupňa, musím konštatovať, že celý proces prebiehal pekne „po socialisticky“, vlastníci alebo neboli vôbec prizvaní, resp. sa dozvedeli, že ich pôda bola zahrnutá do ochranného pásma vodného zdroja a je treba znášať určité obmedzenia. V prípade budovania líniových stavieb, hlavne elektrovodov (VN), sa taktiež naša spoločnosť tvári, akoby rozsiahle priesečky v lesoch nikoho neobmedzovali a nepoškodzovali záujmy majiteľov, resp. užívateľov na LPF i PPF, ale v konečnom dôsledku aj záujmy ochrany prírody (fragmentácia biotopov, migračné bariéry, úhyn vtáctva atď.). Čo sa týka napríklad regulovaných tokov, ich brehy či hrádze v mnohých prípadoch neboli dodnes zamerané a patria medzi nevyšporiadané pozemky.

Určite by sme k tejto téme našli ešte ďalšie prípady, keď dochádza k obmedzovaniu bežného obhospodarovania. Táto problematika by si vyžadovala podrobnejšiu analýzu a paragrafové znenie k jednotlivým okruhom. Mojm cieľom bolo predovšetkým dať podnet, aby sme sa zamysleli nad šírkou danej problematiky a nepovažovali za nepriateľa rozvoja spoločnosti len ochranu prírody. Veľkolepo, a určite nie vždy odborne poňaté návrhy ÚEV a VCHÚ, sa tak stali povestnou poslednou kvapkou, ktorá vyprovokovala širokú verejnosť i „postihnutých“ konať. Preto je potrebné, aby sme v rámci obrany záujmov ochrany prírody dali verejnosti do pozornosti aj ďalšie subjekty, ktoré svojou činnosťou – tiež legálne povolenou, obmedzujú bežné obhospodarovanie. Možno sa nám síce takto podarí oslabiť útoky zamerané na ochranu prírody, no určite by nám pomohla aj určitá sebareflexia a pozametanie si pred vlastným prahom.

Literatúra:

Májsky, J., 2005: Je reálna ekologizácia ochranných pásiem vodárenských zdrojov I. stupňa? Vodohospodársky spravodajca, 48(3-4): 50-51.

RNDr. Jozef Májsky
S CHKO Biele Karpaty

Ján Dobrocký – člen stráže prírody

Za priekopnícky čin sa spravidla považuje vykonanie niečoho nezvyčajného, nového či prevratného, existuje však aj priekopnícka činnosť, spočívajúca v dobrovoľnom, dlhodobom a obetavom výkone verejnoprospešnej práce, do ktorej patrí aj ochrana prírody. Z tohto dôvodu sme do galérie priekopníkov ochrany prírody zaradili Jána Dobrockého, ktorý je už niekoľko desaťročí dobrovoľným spolupracovníkom štátnej ochrany prírody, teraz vo funkcii Stráže prírody, pri príležitosti jeho nadchádzajúceho sedemdesiatročného životného jubilea.

Ján Dobrocký sa narodil 4. apríla 1937 v Pliešovciach. Po ukončení vojenskej služby sa v roku 1961 zamestnal u Štátnych lesov, stavebný závod Zvolen. Príroda, s ktorou prichádzal do styku aj v rámci svojej pracovnej činnosti, ho zaujala natolko, že celý svoj voľný čas trávil potulkami po nej. Jeho záujem o ochranu prírody si všimol pán Gierlt z Čierneho Balogu, ktorý ho nakon-

taktoval na Okresný národný výbor, odbor kultúry v Lučenci. Keďže býval v obci Šoltýska, prideliť mu do ochranárskej pôsobnosti rekreačnú oblasť v Kokave-Línii. Rozvíjajúca sa chatárska oblasť zanechávala za sebou civilizačné stopy v podobe smetísk v okolí chát, ako aj svojvoľných výrubov drevín na kúrenie. Zaoštaral si preto zoznam chát aj s menami ich vlastníkov. Previnilcov potom vedel identifikovať, oslovoval ich po mene, upozorňoval ich, až ho postupne začali rešpektovať.

V roku 1984 vstúpil do Slovenského zväzu ochrancov prírody a krajiny (SZOPK). Pomáhal pri organizovaní podujatí pre mládež a aj dnes v dobrom spomína na tábory ochrancov prírody (TOP). V roku 1986 dostáva z ONV v Lučenci poverenie na výkon funkcie spravodajcu štátnej ochrany prírody pre obvod Šoltýska – Ďubákovo – Kokava nad Rimavicou. V lokalite Jasenina (k. ú. Ďubákovo) natrafil na odvodňovacie práce na slatinno-rašelinových lúčach. Podarilo sa mu ich zastaviť a za pomoci okresných orgánov štátnej ochrany

Ján Dobrocký
Foto: L. Priatková

CHA Jasenina – celkový záber na vrchnú časť areálu
Foto: R. Galis

Galéria priekopníkov ochrany prírody

prírody zachrániť aspoň zvyšky toho, čo ešte zostalo nedotknuté. V tejto súvislosti si spomína na RNDr. Ing. D. Magica a RNDr. J. Darolu, ktorých tu pri prieskumoch sprevádzal. Ani dnes nedá na už chránený areál (CHA) Jasenina dopustiť a bedlivo ho stráži, opravuje oplotenie, ako aj označenie. Keďže Jasenina je lokalita turisticky vyhľadávaná, návštevníkom ochotne poskytne sprievod aj s výkladom. Ale ako sám hovorí: „Musí byť disciplína!“ a pokračuje „kto sa chce pozrieť, musí sa vyzuť a naboso kráčať po krajíčku v mojich šlapajách“. „A ľudia ma poslúchnu“ dodáva.

Ján Dobrocký vo svojom obvode zaviedol aj ďalšie poriadky. V poslednom čase ho trápi nelegálny výrub drevín. Zopárkrát nacytal previnilcov a doplatili na to. No zistil aj to, že ľudia mnohokrát ani nevedia, že konajú protizákonne. A tak s Obvodným úradom životného prostredia pracoviskom v Poltári urobil dohodu. Robí občanom vo svojom obvode poradcu pri žiadostiach o povolenie výrubu. Pomáha im napísať žiadosť (keď je opodstatnená), poradí čo treba k žiadosti doložiť a spolu s kolegami ju sám odnesie na úrad na ďalšie vybavenie. Robí aj evidenciu nelegálnych skládok odpadov a zasadzuje sa o ich likvidáciu.

Ján Dobrocký ako člen stráže prírody sa v rámci svojej pôsobnosti stará okrem CHA Jasenina aj o CHA Rovnianska gaštanica a CHA Kúpna hora. Tieto chránené územia pravidelne kontroluje a podáva hlásenia. Je to človek, na ktorého sa dá spoľahnúť, rád prevezme exkurziu a ak je treba zasiahne aj prípadnou pokutou. Sám však hovorí, že nerád to robí, ale niekedy je to nevyhnutné.

Popri dobrovoľnej práci v ochrane prírody je aj poslancom obecného zastupiteľstva, kde taktiež rieši problematiku životného prostredia. Zároveň je predsedom dozornej rady urbariátu, len poľovnej stráže sa už vzdal.

Správa CHKO Cerová vrchovina organizuje každoročne pre členov stráže prírody odborné exkurzie do rôznych častí územia vo svojej pôsobnosti, pričom Ján Dobrocký zatiaľ nevynechal ani jedno takéto podujatie. Rád prijíma nové poznatky a súčasne aj odovzdáva svoje skúsenosti. Jeho prítomnosť tieto stretnutia vždy oživuje a navodí správnu atmosféru v radoch členov stráže prírody.

Ján Dobrocký sa dožíva v apríli sedemdesiatky. Po rokoch nepretržitej spolupráce so štátnou ochranou prírody pomaly uvažuje o zaslúženom odpočinku. Svoje skúsenosti a poznatky už odovzdáva svojim nástupcom, a to svojmu synovi Petrovi a jeho priateľovi z neďalekého Ďubákova. Obidvaja už na Krajskom úrade životného prostredia v Banskej Bystrici zložili sľub a obdržali preukaz a odznak Stráže prírody.

Nám nezostáva pri tejto príležitosti nič iné, ako poďakovať sa Jánovi Dobrockému za odvedenú prácu i ochotu vždy pomôcť a zaželať mu pevné zdravie, aby ešte dlho v prírode, ktorú celý život ochraňoval, nachádzal potešenie, energiu a dobrý pocit zo zmysluplnej náplne života.

RNDr. Katarína Gaálová

In memoriam Jozef Ponec

Na sklonku minulého roka 6. 11. 2006 vo veku 88 rokov náhle ukončil svoju životnú púť známy fotograf, spisovateľ a zaniatený ochranca prírody Jozef Ponec.

Narodil sa 27. 10. 1918 v Bíňovciach v okrese Trnava. Po rôznych životných peripetiách sa zamestnal v Slovenskom kartografickom ústave v Bratislave, čo mu umožnilo venovať sa plnou mierou celoživotnej záľube – prírode, fotografovaniu a písaniu. Stabilné pracovné podmienky, zodpovedajúce jeho vzdelaniu, boli dôležitým predpokla-

dom realizácie rozsiahlej tvorivej činnosti. Bohaté vedomosti a poznatky o prírode, cieľavedomosť, nadšenie a pracovitosť boli základnými piliermi jeho autorskej produktivity.

Vedúcim motívom Ponecovej tvorby, obsiahnutej v 22 knižných publikáciách, boli bezstavovce, no najmä motýle. Jednotlivé ďalšie knihy sú tematicky zamerané na lesy, pralesy, močiare, stepné lokality, vtáctvo, plazy, kvety a osobitne na prírodné rezervácie. Obdobnú obsahovú náplň, vždy s dôrazom na ochranu prírody, predstavuje okolo 200 článkov, uverejňovaných v mládežníckych, profesionálnych

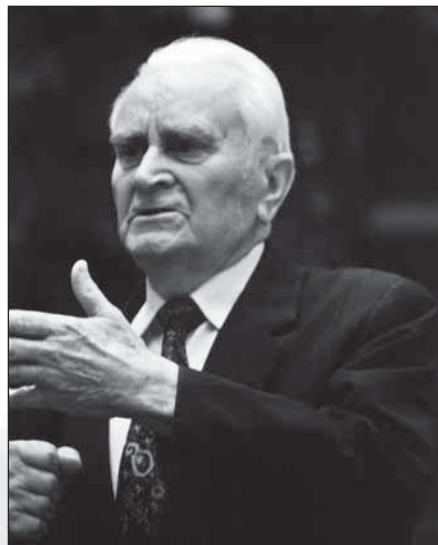

a celospoločensky významných časopisoch, ako aj v ochranných periodikách.

Tvorbu J. Poneca po zásluhe niekoľkokrát hodnotili kultúrne a spoločenské organizácie v súťažiach o najlepšiu, ako aj o najkrajšiu knihu Slovenska, čestným uznaním, ocenením i mimoriadnou odmenou. Posledné uznanie Bibiany – Trojruža ho, žiaľ, zastihlo už na nemocničnom lôžku.

Odišiel vzácny a dobrý človek nadšený ochranca a znalec prírody, popularizátor a dokumentarista prírodných krás Slovenska, ktoré jeho objektív zachytil v podobe, v akej ich už budúce generácie možno nebudú poznať.

Ing. Štefan Mihálik

Blahoželáme

Ing. Michalovi Kozákovi (1937), niekdajšiemu dlhoročnému riaditeľovi S-CHKO a neskôr aj NP Slovenský raj, k okrúhlemu životnému jubileu 70 rokov, ktorého sa dožil dňa 1. 1. 2007.

RNDr. Jozefovi Šteffekovi, CSc. (1952), malakozoológovi, vedeckému pracovníkovi, vysokoškolskému pedagógovi a dlhoročnému spolupracovníkovi štátnej ochrany prírody, k životnému jubileu 55 rokov, ktoré pripadlo na 1. 1. 2007.

Ing. Mikulášovi Michelčíkovi (1942), lesníkovi a bývalému dlhoročnému riaditeľovi Štátnych lesov TANAP, k životnému jubileu 65 rokov, ktoré oslávil dňa 22. 1. 2007.

RNDr. Jaroslavovi Špičukovi (1957), anorganikovi S-NP Slovenský raj, k okrúhlemu životnému jubileu 50 rokov, ktoré pripadlo na 3. 2. 2007.

Ing. Vladimírovi Václavovi, CSc. (1927), bývalému ekonómovi a vedeckému pracovníkovi na niekdajšom SÚPSOP Bratislava i v lesníckom výskume, k významnému životnému jubileu 80 rokov, ktorého sa dožil 11. 2. 2007.

Doc. Ing. Gitke Jančovej, CSc. (1947), odbornej asistentke na Katedre ochrany lesa a poľovníctva LF TU Zvolen a dlhoročnej spolupracovníčke štátnej i dobrovoľnej ochrany prírody, k okrúhlemu životnému jubileu, ktoré pripadlo na deň 20. 2. 2007.

RNDr. Jánovi Jahnovi, PhD. (1952), dlhoročnému spolupracovníkovi S-CHKO Ponitrie v oblasti ochrany anorganickej prírody, k životnému jubileu 55 rokov, ktoré oslávil dňa 21. 2. 2007.

Prof. Ing. Jozefovi Sládekovi, CSc. (1927), poprednému zoológovi, vedeckému pracovníkovi v oblasti ornitológie a mammaliológie, vysokoškolskému pedagógovi na LF TU Zvolen a legendárnej osobnosti slovenskej ochrany prírody, k okrúhlemu životnému jubileu 80 rokov, ktoré pripadlo na deň 25. 3. 2007.

**Zostavili: Ing. Július Burkovský
Mgr. Eva Jančová
Ing. Viliam Stockmann, CSc
RNDr. Andrej Stollmann**

Výzva

k podaniu návrhu na udelenie Ceny Technickej univerzity vo Zvolene

TECHNICKÁ UNIVERZITA VO ZVOLENE

Pri príležitosti 200. výročia vzniku lesníckeho vysokoškolského štúdia na Slovensku a 55. výročia pôsobenia Vysokej školy lesníckej a drevárskej, od roku 1992 Technickej univerzity vo Zvolene, rektor TU vo Zvolene udelí na akademicknej slávnosti dňa 5. septembra 2007 **Cenu Technickej univerzity vo Zvolene**. Cena sa udeľuje raz za päť rokov ako osobitný prejav uznania jednotlivcom alebo kolektívom za významné výsledky dosiahnuté v oblasti výskumu, vzdelávania, vedy a praxe v lesníctve, drevárstve a ekológii.

V súlade so Štatútom Ceny TU vo Zvolene návrhy na udelenie ceny treba predložiť na Rektorát TU vo Zvolene, Masarykova 24, 960 53 Zvolen najneskôr **do 15. mája 2007**.

prof. Ing. Ján Tuček, CSc., rektor TU vo Zvolene

Štatút Ceny Technickej univerzity vo Zvolene

Článok 1

Cena Technickej univerzity vo Zvolene sa udeľuje ako osobitný prejav uznania jednotlivcom alebo kolektívom za významné výsledky dosiahnuté v oblasti výskumu, vzdelávania, vedy a praxe v lesníctve, drevárstve a ekológii (ďalej len „Cena“). Cena môže byť udelená občanovi Slovenskej republiky alebo inému štátnemu príslušníkovi; osobitne sa udeľuje za lesníctvo, drevárstvo a ekológiu.

Článok 2

1. Cenu Technickej univerzity udeľuje rektor TU vo Zvolene raz za päť rokov. Termín udelenia Ceny určí rektor.
2. Súčasťou Ceny je diplom, medaila a peňažná odmena 20 000,- Sk.
3. Rektor udeľuje Cenu na slávnostnom zasadnutí Vedeckej rady Technickej univerzity, vedeckých rád fakúlt a pozvaných zástupcov lesníctva, drevárstva, ekológie, výskumu, vedy, školstva a praxe.
4. Udelenie Ceny sa zverejní v dennej a odbornej tlači.

Článok 3

1. V súlade s článkom 1 je možné udeliť 3 ceny jednotlivcom alebo kolektívom z oblasti vedy, výskumu alebo praxe za:
 - významný prínos v rozvoji vedeckého poznania v lesníctve, drevárstve a ekológii,
 - významné zásluhy o rozvoj lesníckeho a drevárskeho

vysokého školstva a ekologického vzdelávania,

- významné zásluhy o rozvoj výskumu v lesníctve, drevárstve a ekológii,
- realizovanie výsledkov lesníckeho, drevárskeho a ekologického výskumu v praxi.

Článok 4

1. Návrh na udelenie Ceny predkladá 7-členné kuratórium, zložené zo zástupcov vedy, výskumu, školstva a praxe.
2. Predsedu a členov kuratória menuje a odvoláva rektor Technickej univerzity vo Zvolene po schválení vedeckou radou TU.
3. Náležitosti predkladania, posudzovania a schvaľovania návrhov na udelenie Ceny sú súčasťou Organizačného poriadku Ceny a kuratória pre udeľovanie Ceny.
4. Návrh na udelenie Ceny môžu podať kuratóriu inštitúcie, organizácie alebo jednotlivci. Návrh musí byť písomne zdôvodnený a predložený v lehote stanovenej kuratóriom.

Článok 5

1. Cenu Technickej univerzity odovzdáva rektor.
2. Náklady spojené so slávnostným udeľovaním Ceny hradí Technická univerzita vo Zvolene.

Článok 6

Tento štatút nadobudol platnosť a účinnosť 1. júlom 1992.

Navrhované Chránené vtáacie územie

SENIANSKE RYBNÍKY

Lokalizácia chráneného územia:

Kraj: Košický

Okres: Michalovce, Sobrance

Kataster: Hažín, Iňačovce, Senné, Blatná Polianka a Blatné Remety.

Výmera: 2 703,1 ha

V pôsobnosti organizačného útvaru ŠOP SR: Správa CHKO Latorica

Charakteristika: Navrhované Chránené vtáacie územie Senianske rybníky sa vyhlasuje na účel zabezpečenia priaznivého stavu biotopov druhov vtákov európskeho významu a biotopov sťahovavých druhov vtákov bojovníka bahenného, brehára čierochvostého, bučiaka trstového, bučiaka nočného, chochlačky bielookej, chriašteľa poľného, kalužiaka červenonohého, kane močiarnej, lyžičiara bieleho, rybára bahenného, šabliarky modronohej, volavky bielej, volavky purpurovej, volavky striebristej a žeriava popolavého a zabezpečenia podmienok ich prežitia a rozmnožovania.

Senianske rybníky sú známa ornitologická lokalita východného Slovenska so zastúpením vodných biotopov a s periodicky zaplavovanými lúkami.

Územie tvorí sústava komerčne využívaných rybníkov s príľahlým rybníkom, ktorý je vlastným územím národnej prírodnej rezervácie Senné-rybníky. Rybníky sú silne zarastené vodnými makrofytmí, hrádze sú v súčasnosti takmer bez drevinnej vegetácie. Rybníčná sústava je obklopená lúkami, ktoré sa poľnohospodársky takmer nevyužívajú. V malej miere je zastúpená rozptýlená drevinová vegetácia.

Nycticorax nycticorax

Hlavnou príčinou ohrozenia vtáctva je intenzívne využívanie rybníkov spojené s dstraňovaním makrofytnéj vegetácie z rybníkov chemickými postrekmi, kosením a vypaľovaním. Ohrozenie stredného významu predstavuje nelegálny odstreľ vtáctva v hniezdom období a prirodzené vplyvy, predovšetkým faktory ovplyvňujúce zásoby vody v území.

NPR Senné,
v popredí *Egretta garzetta*